

Emil Berg Veisten

Nyklassisk realisme og geografi i skjønn forening

Norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter
andre verdenskrig

Masteroppgave i lektorutdanning i samfunnsfag (8.-13. trinn) med
fordypning i statsvitenskap

Veileder: Jo Jakobsen

Juni 2024

Emil Berg Veisten

Nyklassisk realisme og geografi i skjønn forening

Norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig

Masteroppgave i lektorutdanning i samfunnsfag (8.-13. trinn) med
fordypning i statsvitenskap

Veileder: Jo Jakobsen

Juni 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap



NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Norden og NATO er et høyaktuelt tema i internasjonal politikk. I 2022 søkte Sverige og Finland om NATO-medlemskap. 4. april 2023 ble Finland NATOs 31. medlemsstat og 7. mars 2024 ble Sverige medlemsstat nummer 32. Med dette ble Norge, Sverige og Finland knyttet sammen i en felles forsvarsallianse. De tre nordiske statene hadde siden slutten av 1940-tallet ført ulik sikkerhetspolitikk. Denne masteroppgaven undersøker ved bruk av Most Similar System Design (MSSD) hvorfor Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitikk etter den andre verdenskrig. For å undersøke problemstillingen, utleder oppgaven fire forklaringsvariabler for hver av de tre casene. Forklaringsvariablene er utledet basert på empirien og et teoretisk rammeverk som kombinerer nyklassisk realisme og geografi.

Masteroppgavens bidrag er en empirisk undersøkelse av norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig, tolket inn i det teoretiske rammeverket. Empirien om norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig, og svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter den kalde krigen, viser at det teoretiske rammeverket fungerer til å analysere småstatenes sikkerhetspolitikk. Nyklassisk realistisk teori er dominert av stormakter. Denne oppgaven bidrar til å gi småstatene en større plass i teorien. Sammenligning av norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk finnes i liten grad i litteraturen, og oppgaven benytter de tre casene i en komparativ studie. De viktige forskjellene mellom de tre nordiske statene har blitt analysert som forklaringsvariabler.

De viktigste forklaringsvariablene oppgaven har kommet fram til, er at Sovjetunionens/Russlands sine interesser og relativ makt, kombinert med småstatenes historiske erfaringer, er nødvendig for den norske, svenske og finske sikkerhetspolitiske kursen. Sovjetunionen/Russland sine interesser blir enda viktige jo lenger øst i Norden staten er plassert. Finland må ta større hensyn til stormakten i øst enn Norge. Geografi-variabelen bidrar til å forstå norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk i et lengre perspektiv, mens relativ makt og strategisk kultur hos elitene skapt av historiske erfaringer bidrar til å forklare enkelthendelser og sikkerhetspolitiske valg over en kortere periode.

Abstract

The Nordic countries and NATO are highly relevant topics in international politics. In 2022, Sweden and Finland applied for NATO membership. In 2023, Finland became NATO's 31st member state, and in the spring of 2024, Sweden became the 32nd member state. With this, Norway, Sweden, and Finland were linked together in a common defense alliance. Since the late 1940s, the three Nordic states had pursued different security policies. This master's thesis investigates, using the Most Similar System Design (MSSD), why Norway, Sweden, and Finland chose different security policies after World War II. To examine the issue, the thesis derives four explanatory variables for each of the three cases. The explanatory variables are derived based on empirical evidence and a theoretical framework that combines neoclassical realism and geography.

The thesis contributes an empirical investigation of Norwegian, Swedish, and Finnish security policies after World War II, interpreted within the theoretical framework. The empirical data on Norwegian, Swedish, and Finnish security policies after World War II, and Swedish and Finnish security policies after the Cold War, shows that the theoretical framework is useful for analyzing the security policies of small states. Neoclassical realist theory is dominated by great powers. This thesis helps to give small states a larger place in the theory. Comparisons of Norwegian, Swedish, and Finnish security policies are scarce in the literature, and the thesis uses the three cases in a comparative study. The important differences between the three Nordic states have been analyzed as explanatory variables.

The main explanatory variables identified by the thesis are that the interests and relative power of the Soviet Union/Russia, combined with the historical experiences of the small states, lead to the Norwegian, Swedish, and Finnish security policy courses. The interests of the Soviet Union/Russia become more significant the further east in the Nordic region the state is located. Finland must, to a greater extent than Norway, take into account the great power in the east. The geography variable helps to understand Norwegian, Swedish, and Finnish security policies in a longer perspective, while relative power and strategic culture among elites shaped by historical experiences help to explain specific events and security policy choices over a shorter period.

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på fem fine år i Trondheim. For hjelpen i arbeidet med oppgaven vil jeg takke min veileder, professor Jo Jakobsen, ph.d., for raske svar og nyttige tilbakemeldinger når det har vært nødvendig. Denne oppgaven har vært en glede å arbeide med, da den har knyttet sammen mine interesser for internasjonal politikk og historie. Denne interessen var stor ved studiestart, og har vokst seg enda sterkere i løpet av studiet.

Jeg vil takke mamma, pappa og Erika for korrekturlesing og for å bidra på så mange andre måter. Takket være Erika har det siste året blitt enda bedre enn de fire første. Jeg vil også takke studiegjengene for faglig støtte og mange morsomme minner. Dere har bidratt til at årene i Trondheim kan ses tilbake på med et smil. I tillegg takker jeg Amund, samboer gjennom alle de fem årene, for mye god mat og underholdende filmkvelder.

Emil Berg Veisten

Trondheim, juni 2024

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning	1
1.1 Litteraturgjennomgang og oppgavens bidrag	2
1.2 Disposisjon og funn.....	4
1.3 Profesjonsrelevans	5
Kapittel 2 Teoretisk rammeverk	6
2.1 Nyklassisk realisme.....	6
2.1.1 <i>Rose og nyklassisk realismes egenart</i>	<i>6</i>
2.1.2 <i>Oppgavens plass i den splittede teorien.....</i>	<i>8</i>
2.2 Variablene.....	9
2.2.1 <i>Anarkiet, maktbalanse og stormaktene</i>	<i>10</i>
2.2.2 <i>Regional lokasjon.....</i>	<i>11</i>
2.2.3 <i>Strategisk kultur.....</i>	<i>13</i>
2.3 Forklaringsvariablene samlet.....	15
Kapittel 3 MSSD-metoden.....	17
3.1 Komparativ metode	17
3.1.1 <i>MSSD inspirert av Mill</i>	<i>18</i>
3.2 Likheter	19
3.2.1 <i>Perifere småstater</i>	<i>19</i>
3.2.2 <i>Sosial, politisk og kulturell homogenitet.....</i>	<i>20</i>
3.3 Dokumentstudier, historisk metode og operasjonalisering.....	21
Kapittel 4 Norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk.....	23
4.1 Norge 1905-1949: Fra nøytralitet til vestvending	24
4.1.1 <i>Selvstendighet og nøytrale allierte (1905-1920).....</i>	<i>24</i>
4.1.2 <i>Nøytralitet og internasjonal solidaritet (1920-1940)</i>	<i>24</i>
4.1.3 <i>Okkupert og brobygger (1940-1947)</i>	<i>25</i>
4.1.4 <i>Fra brobygging, via Skandinavia, til Atlanterhavspakten (1947-1949)</i>	<i>26</i>
4.2 Sverige 1905-1949: Nøytral som forble nøytral	27
4.2.1 <i>Videreføring av nøytraliteten (1905-1920)</i>	<i>27</i>
4.2.2 <i>Nøytralitet og internasjonal solidaritet (1920-1939)</i>	<i>28</i>
4.2.3 <i>Andre verdenskrig og tøyd nøytralitet (1939-1945).....</i>	<i>28</i>
4.2.4 <i>Skandinavisk forsvarsforbund og nøytralitet (1945-1949)</i>	<i>29</i>
4.3 Finland 1917-1948: Selvstendighet, krigstaper og Paasikivi-linjen	30

4.3.1	<i>Selvstendighet, borgerkrig og sikkerhetspolitisk isolasjon (1917-1939)</i>	31
4.3.2	<i>Krigstaper (1939-1944)</i>	32
4.3.3	<i>VSB-avtalen og Paasikivi-linjen (1944-1948)</i>	33
Kapittel 5 Analyse av forklaringsvariablene		35
5.1	Tonivåanalyse	35
5.2	Analyse av Norges ja	36
5.2.1	<i>Sovjetiske interesser</i>	36
5.2.2	<i>Vestmaktenes interesser</i>	37
5.2.3	<i>Regional lokasjon</i>	38
5.2.4	<i>Strategisk kultur</i>	38
5.3	Analyse av Sveriges nei	39
5.3.1	<i>Sovjetiske interesser</i>	39
5.3.2	<i>Vestmaktenes interesser</i>	40
5.3.3	<i>Regional lokasjon</i>	41
5.3.4	<i>Strategisk kultur</i>	42
5.4	Analyse av Finlands nei	43
5.4.1	<i>Sovjetiske interesser</i>	43
5.4.2	<i>Vestmaktenes interesser</i>	44
5.4.3	<i>Regional lokasjon</i>	44
5.4.4	<i>Strategisk kultur</i>	45
5.5	Samlende analyse	46
5.5.1	<i>Likheter</i>	46
5.5.2	<i>Forskjeller</i>	47
Kapittel 6 Diskusjon og konklusjon		53
6.1	Dagens sikkerhetspolitikk: Sverige og Finland inn i NATO	53
6.1.1	<i>Stormaktenes makt og interesser</i>	53
6.1.2	<i>Geografi og Baltikum</i>	55
6.1.3	<i>Invasjonen av Ukraina som utløsende årsak</i>	56
6.2	Metoden, casene og videre forskning	59
6.3	Geografi og nyklassisk realisme	60
6.4	Konklusjon	61
Litteratur		63

Figurer

Figur 1. Den kausale logikken til nyklassisk realisme	7
Figur 2. Oppgavens kausale logikk.	36
Figur 3. Kart over Skandinavia og Østersjøen under den kalde krigen.	41
Figur 4. Kart over Østersjøen og Suwałki-korridoren.....	55

Tabeller

Tabell 1. Oppgavens forklaringsvariabler.	16
------------------------------------------------	----

Forkortelser

DnA	Det norske Arbeiderpartiet
FN	Forente nasjoner
IR	Internasjonale relasjoner
MSSD	Most Similar System Design
NATO	North Atlantic Treaty Organization
VSB-avtalen	Den finsk-sovjetiske Vennskaps-, Samarbeids- og Bistandsavtalen

Kapittel 1

Innledning

7. mars 2024 ble Sverige det 32. medlemslandet i NATO (Johnsen et al. 2024). Med Sveriges inntog er nå hele Norden samlet i en felles militærallianse. I mai 2022 søkte de tidligere nøytrale statene Sverige og Finland om medlemskap i den transatlantiske militæralliansen (Atchick et al. 2023: 143). 4. april 2023, på NATOs bursdag,¹ ble Finland det 31. medlemmet (Thorhallsson & Vidal 2023: 195). Sveriges inntog har blitt bremsset av Ungarn og Tyrkia, men de to godkjente Sverige sen vinteren 2024 (Strømmen et al. 2024). I dag har dermed både Norge, Sverige og Finland en felles alliansepolitikk. Dette var ikke tilfelle etter andre verdenskrig. Da 1950-tiåret begynte, hadde Norge skrevet under på Atlanterhavspakten, Sverige var nøytrale og Finland var nøytrale med en vennsapsavtale med Sovjetunionen. Basert på dagens situasjon, og de tre statenes felles sikkerhetspolitikk i mellomkrigstiden,² vil det være interessant å undersøke hvorfor Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs mot slutten av 1940-tallet.

Basert på norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitisk historie, vil oppgaven undersøke hvorfor Norge skrev under på Atlanterhavspakten 4. april 1949, mens Sverige og Finland ikke gjorde det. Oppgavens problemstilling blir dermed: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?* Oppgaven skriver om norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, og ikke utenrikspolitikk. Gunnar Fermann skiller begrepene i sin bok *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering* ved at «sikkerhetspolitikk er en del av den bredere utenrikspolitikken og er innrettet mot å forebygge, begrense og håndtere trusler mot rikets territoriale sikkerhet og politiske uavhengighet» (Fermann 2013a: 13). Denne oppgaven vil

¹ Atlanterhavspakten ble undertegnet 4. april 1949. NATO som organisasjon oppsto ikke før året etter Atlanterhavspakten ble undertegnet, på grunn av Koreakrigens utbrudd og et ønske om bedre koordinasjon og samarbeid mellom deltakerlandenes militære styrker (Tamnes 2019: 52).

² Før andre verdenskrigs utbrudd satset Norge, Sverige og Finland på en sikkerhetspolitikk basert på nøytralitet og kollektiv sikkerhet (Andrén 1996: 48-49; Vares 2021: 22).

basert på dette, benytte sikkerhetspolitikk som begrep for å smale inn utenrikspolitikken til det mest grunnleggende for en stat; overlevelse.

1.1 Litteraturgjennomgang og oppgavens bidrag

For å finne svar på problemstillingen, vil oppgaven lene seg på sekundærlitteratur, og til en viss grad primærkilder. Sikkerhetspolitikken i Norge, Sverige og Finland i de første årene etter andre verdenskrig har blitt skrevet mye om. Spesielt mye er skrevet om Finland og Norge. En årsak til dette er at slutten av 1940-tallet markerte et sikkerhetspolitisk brudd hos de to statene. I Norge er litteraturen om sikkerhetspolitikken i denne perioden dominert av historikere (Riste 1991; Røksund 1996; Sverdrup 1996). Noen har fokusert på interne forhold i Norge, spesielt Det norske Arbeiderpartiet (DnA), mens andre har studert stormaktenes interesser for Norge. Forskingen om Norge i NATO begynte på 1970-tallet med Magne Skodvin (1971) og hans student Knut Einar Eriksen (1972). De undersøkte de innenrikspolitiske prosessene som ledet fram til undertegnelsen av Atlanterhavspakten, noe som oppgaven har benyttet til å identifisere forklaringsvariabelen på samfunnsnivået. Etter hvert åpnet arkivene i London og Washington, og i 1980 studerte Geir Lundestad (1980) USAs forhold til Skandinavia i begynnelsen av den kalde krigen. Litteratur skrevet fra et sovjetisk (Røksund 1996) og et britisk perspektiv (Pharo 2012) har i tillegg til Lundestad bidratt til å kunne utlede forklaringsvariabler om stormaktenes interesser på strukturnivå.

I Sverige derimot, har det ikke blitt skrevet like mye om den sikkerhetspolitiske kontinuiteten etter andre verdenskrig. I 1985 åpnet svenskene sine arkiver, men arkivene har ikke vært like interessante for svenske historikere som hos norske og finske. Sikkerhetspolitisk kontinuitet virker ikke like spennende for historikere som sikkerhetspolitiske brudd. I Sverige har det i større grad vært skrevet statsvitenskapelige verk (Andrén 1996; Blidberg 1987; Noreen 1994) om videreføringen av den svenske nøytraliteten etter andre verdenskrig. Svensk og norsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig har også blitt sammenlignet (Noreen 1994; Pharo 1994).

I likhet med Norge, er også litteraturen om den finske sikkerhetspolitikken etter andre verdenskrig, skrevet av historikere. Historieskrivingen om andre verdenskrig i de første årene etter krigen bar preg av en styrket finsk nasjonalisme. Historikerne fokuserte på finnes heltemodige innsats under krigen, og at de klarte å overleve som en selvstendig og demokratisk

nasjon på tross av to militære nederlag mot Sovjetunionen (Holmila 2012; Krosby 1960). De interne forholdene i Finland dominerte historieskrivingen. Grunnlaget for den mer realistiske og stormaktsorienterte historieskrivingen i Finland, ble lagt med Tuomo Polvinen (1964/1969; 1979/1986). Hans bøker ble en motvekt mot den ideologiske og nasjonalistiske historieskrivingen.

Den realpolitiske, stormaktsorienterte litteraturen har blitt videreført av flere finske historikere (Aunesluoma 2012; Fields 2020; Hanhimäki 1994; Naimark 2019;). Denne litteraturen har bidratt til å utlede og identifisere forklaringsvariabler for stormaktenes interesser for den finske sikkerhetspolitikken. Finlands statsminister fra 1944-1946 og president fra 1946-1956, Juho Kusti Paasikivi, har også blitt skrevet en god del om for hans rolle i å etablere Paasikivi-Kekkonen-linjen³ (Polvinen 1979/1986; Singleton 1998), som dominerte finsk utenrikspolitisk tenkning gjennom den kalde krigen. Litteraturen om Paasikivi har ført til at forklaringsvariabelen på samfunnsnivå har blitt identifisert. Det noen ganger negativt assosierte begrepet finlandisering viser den realistiske tankegangen i finsk sikkerhetspolitikk gjennom den kalde krigen (Matala 2023; Uutela 2020). Den finske litteraturen i senere tid bærer et realistisk preg, hvor Finland, med Paasikivi i ledelsen forlot mellomkrigstidens idealistiske og sovjetskritiske politikk med et ønske om et godt naboskap med sin store nabo i øst.

Litteraturen om norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk i årene etter andre verdenskrig gir dermed god innsikt fra forskjellige perspektiver, spesielt i Norge og Finland. Den norske og svenske sikkerhetspolitikken har også blitt sammenlignet. Oppgavens bidrag til litteraturen er å sammenligne norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk under det samme teoretiske rammeverket. Oppgaven argumenterer at også Finland har nok likheter med Norge og Sverige til å bli inkludert i en komparativ analyse. I tillegg til sammenligning av de tre nordiske statene, bidrar også oppgaven teoretisk ved å etablere et rammeverk som kombinerer nyklassisk realisme med geografi. I internasjonal politisk teori har teoretikere innenfor skoleretningen realisme kritisert geopolitikken, mens geopolittikk-teoretikerne er opptatt av å skille seg fra realismen (Kelly 2019). Denne oppgavens kombinasjon av geografi og nyklassisk realisme, kan danne et rammeverk som kan forklare norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, både enkelthendelser og over tid. Det teoretiske rammeverket vil bli utledet i det neste kapitlet.

³ Denne sikkerhetspolitiske linjen i finsk sikkerhetspolitikk under den kalde krigen preges av nøytralitet og et godt naboskap med Sovjetunionen.

1.2 Disposisjon og funn

For å undersøke problemstillingen, vil oppgavens teorikapittel utlede forklaringsvariabler ved bruk av en syntese mellom et nyklassisk realistisk rammeverk og geografi. I metodekapitlet, vil metoden Most Similar System Design (MSSD) gjøres rede for. På grunn av de mange likhetene mellom Norge, Sverige og Finland, vil oppgaven argumentere for at MSSD-metoden kan benyttes for å etablere årsakssammenhenger. I kapittel 4 vil oppgaven gjøre rede for og vurdere norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk i tiårene før og de første årene etter andre verdenskrig. Litteraturen presentert i litteraturgjennomgangen vil danne grunnlaget for empirien. Analysekapitlet vil benytte kapittel 4 til å vurdere om forklaringsvariablene utledet i teorikapitlet kan bidra til å svare på oppgavens problemstilling. I oppgavens siste kapittel, diskusjonskapitlet, blir dagens sikkerhetspolitiske vestvending i Sverige og Finland presentert og analysert. Kapitlets første seksjon undersøker hva som har endret seg imellom 1948/49 og 2022, og om de samme forklaringsvariablene kan benyttes til å forklare den svenske og finske NATO-søknaden. Oppgavens metode, funn og bidrag til litteraturen vil også bli drøftet i diskusjonskapitlet.

Oppgaven konkluderer med at stormaktenes⁴ interesser, kombinert med deres relative makt til å få igjennom sine interesser, spilte en nødvendig rolle i at Norge valgte sikkerhetspolitisk vestvending i 1949, mens Sverige og Finland ikke gjorde det. Hvor stor påvirkning stormaktene hadde på de tre nordiske statene, var avhengig av småstatenes geografiske plassering. Regional lokasjon innad i Norden var dermed en nødvendig forklaringsvariabel. Et sjøvendt Norge var både lettere å nå for Vestmaktene,⁵ samtidig som det har gitt Norge en naturlig tilknytning vestover gjennom historien. Sverige og Finland derimot, måtte i enda større grad enn Norge ta hensyn til Sovjetunionens interesser. Spesielt Finland, som deler en 1 340 kilometer lang grense med naboen i øst, måtte ta hensyn til Sovjetunionens ønske om en buffersone mot Vest-Europa.

I tillegg til stormaktenes interesser og regional lokasjon på strukturnivået, spilte også de tre statenes strategiske kultur en viktig rolle for deres ulike sikkerhetspolitiske veivalg. Gideon Rose (1998) påpeker at stater reagerer ulikt på stimuli fra det internasjonale anarkiet. Dermed må det også trekkes inn en forklaringsvariabel på samfunnsnivået. Oppgaven har valgt å studere den strategiske kulturen, skapt av historiske erfaringer. Basert på empirien virker den

⁴ Etter andre verdenskrig ble stormaktene USA, Storbritannia og Sovjetunionen undersøkt. For Sverige og Finlands NATO-søknad i 2022 ble USA og Russland undersøkt.

⁵ Vestmaktene blir benyttet i denne oppgaven som en samlebetegnelse for USA og Storbritannia.

strategiske kulturen som den mest nyttige forklaringsvariabelen. Norge og Finlands sikkerhetspolitiske kurs i mellomkrigstiden hadde mislyktes, og beslutningstakerne valgte å revurdere sikkerhetspolitikken etter andre verdenskrig. I Norge valgte Arbeiderparti-regjeringen ledet av Einar Gerhardsen å legge ideologi til side for å velge det realpolitiske alternativet. Finland la også ideologi til side for å oppnå et godt naboskap med Sovjetunionen, personifisert av statsminister og president Juho Kusti Paasikivi. Sverige beholdt sin nøytralitet gjennom andre verdenskrig, og fortsatte denne linjen også etter 1945.

De samme forklaringsvariablene kan også benyttes til å forklare Sverige og Finlands NATO-søknader i 2022. Endringer i den strategiske kulturen og stormaktenes interesser og relative makt mellom 1948/49 og 2022, gjorde at Sverige og Finland valgte en ny sikkerhetspolitisk kurs. Sverige og Finland ville være en del av NATO-sjøen Østersjøen, som var en sovjetisk sjø i 1949. For NATO har også Sverige og Finland blitt viktigere for å kunne forsvare de sårbare baltiske statene. Først og fremst var det de aggressive russiske interessene som hadde endret seg. Russlands revisjonistiske stormaktspolitikk og ønsket om en buffersone, skremte Sverige og Finland inn i NATO, som de skremte Norge inn i Atlanterhavspakten i 1949. I 1949 var Sovjetunionen så sterke at Sverige og spesielt Finland måtte ha et godt forhold til stormakten i øst for å overleve. I 2022 var Russland sterke nok til å true Sverige og Finland, men USA og NATO hadde styrket seg, og kunne i større grad enn i 1949 forsvare Sverige og Finland. Empirien fra norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig og i 2022, støtter det teoretiske rammeverket. En syntese mellom nyklassisk realisme og geografi kan bidra til å forklare norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, både over tid og enkelthendelser.

1.3 Profesjonsrelevans

Oppgavens tankegang er å benytte kunnskap om fortiden til å forstå nåtiden. Som snart ferdigutdannet lektor i samfunnsfag og historie, er denne tankegangen høyst relevant for undervisning i samfunnskunnskap og historie i videregående opplæring. Dette vises i den nye læreplanen «Læreplanverket for Kunnskapsløftet». I læreplanen for historie er historiebevissthet et av fagets kjerneelementer (Utdanningsdirektoratet 2019a). Historiebevissthet handler om å se seg selv som historieskapt, og forstå at fortiden kan bidra til å forklare hva som skjer i nåtiden. Forståelse av historien, er sentralt for å nå kompetansemålene i samfunnskunnskap. For å «utforske ei utfordring eller ein konflikt»...] (Utdanningsdirektoratet 2019b), bør elevene ha kjennskap til den historiske bakgrunnen for konflikten.

Kapittel 2

Teoretisk rammeverk

I teorikapitlet skal oppgaven benytte nyklassisk realisme og geografi som et teoretisk rammeverk for å utlede variabler som skal hypotesetestes i empirien. Egenarten til nyklassisk realisme som teori om internasjonal politikk vil kort beskrives, før oppgaven vil utlede variabler på struktur- og samfunnsnivået. Forklaringsvariablene som teorikapitlet utleder, vil bidra til å forklare hvorfor Norge takket ja til Atlanterhavspakten, mens Sverige og Finland ikke gjorde det. Forklaringsvariablenes betydning vil undersøkes i analysekapitlet.

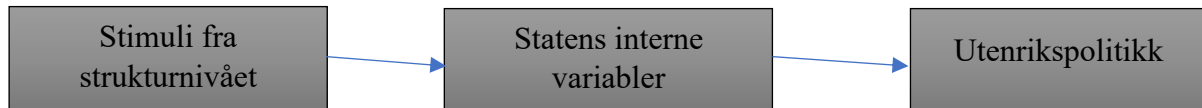
2.1 Nyklassisk realisme

Denne seksjonen vil beskrive nyklassisk realisme som teori, dens opphav og egenart. Oppgaven argumenterer for at nyklassisk realisme sitt bidrag som internasjonal politisk teori er å gi plass til både strukturene internasjonalt og innenrikspolitiske forhold. Samspillet mellom de to analysenivåene vil danne et fruktbart rammeverk for å svare på oppgavens problemstilling.

2.1.1 Rose og nyklassisk realismes egenart

Nyklassisk realisme som begrep ble for første gang brukt av statsviter Gideon Rose i artikkelen «Review: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy» (Rose 1998; Smith 2019: 497). Artikkelen var en review av fem bøker, hvor ulike forfattere forklarte ulike stormakters strategier innenfor et spesifikt tidsrom. Bøkene var ikke et forsøk på å se mønstre i flere utenrikspolitiske hendelser, men å forklare stormakters utenrikspolitikk over en kortere periode. Rose satt begrep på en bevegelse i internasjonal politisk teori som kritiserte den daværende dominerende teorien, strukturrealismen. Kenneth Waltz' (1979) statiske teori som han lanserte i boka *Theory of International Politics*, ble stadig sterkere kritisert, spesielt for å feile å forutse Sovjetunionens kollaps (Meibauer et al. 2021: 288). Strukturrealismen er opptatt av å studere

det internasjonale, anarkiske systemet (Waltz 1979: 118). Systemet kan forklare staters adferd i internasjonal politikk (Waltz 1959/2001: 159). Rose mente at strukturene spiller en viktig rolle for staters utenrikspolitikk, men også at interne forhold i staten må inkluderes for å forstå en stats utenrikspolitikk. Waltz argumenterte for at de interne forholdene var så kompliserte at det var vanskelig å etablere en enhetlig teori på samfunns- og individnivå. Dette ønsket Rose å gjøre noe med (Rose 1998: 145). Rose inkluderte variabler på samfunnsnivået inn i den kausale logikken.



Figur 1. Den kausale logikken til nyklassisk realisme (Rose 1998: 154)

Nyklassisk realisme er en teori innenfor den brede skoleretningen realisme, som tar utgangspunkt i staters eksterne forhold. For realistene er internasjonal politikk preget av selvstendige enheters kamp⁶ om knappe ressurser i et anarkisk system (Taliaferro et al. 2009: 4). Nyklassisk realisme er inspirert av strukturrealistenes systemfokus, og kombinerer dette med kompleksiteten innad i en stat inspirert av de klassiske realistene Hans J. Morgenthau og Henry Kissinger (Taliaferro et al. 2009: 4). Nyklassisk realisme kan dermed ses på som en syntese mellom klassisk realisme og strukturrealisme (Smith 2019: 503).

Etter at strukturene i det internasjonale systemet er gjort rede for, må beslutningstakerne tolke det ytre stimuli, for deretter å iverksette sikkerhetspolitikk. Først strukturene, deretter innenrikspolitiske prosesser. Innenrikspolitikken danner mellomliggende variabler som kan forsterke, endre eller påvirke sikkerhetspolitikken mot eksterne krefter, som ofte er endringer i relativ makt (Schweller 2004: 164). Beslutningstakerne blir også påvirket av interne forhold i staten. Institusjoner, strategisk kultur, sosiale grupper og ideologi er eksempler på mellomliggende variabler innad i en stat (Taliaferro et al. 2009: 1, 38). Ved å legge til mellomliggende variabler på samfunnsnivå, får nyklassisk realisme bedre forklaringskraft i sikkerhetspolitiske caser enn den statiske strukturrealismen (Ripsman et al. 2016: 7). I tillegg til å være et bedre forklaringsredskap for en stats utenrikspolitikk, fungerer nyklassisk realisme bedre enn strukturrealismen til å forklare endring (Meibauer et al. 2021: 271, 279). Basert på dette, vil oppgaven argumentere for at nyklassisk realisme er et fruktbart teoretisk rammeverk for å studere norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig.

⁶ I moderne tid er disse enhetene stater.

2.1.2 Oppgavens plass i den splittede teorien

Innenfor nyklassisk realisme, har teoretikere vært uenige om hva som skal studeres og hvor enhetlig teorien bør være (Meibauer et al. 2021: 270). Innenrikspolitiske forhold skal inkluderes, men hvilke? I artikkelen «Forum: Rethinking Neoclassical Realism at Theory's End», beskriver flere teoretikere innenfor nyklassisk realisme hvordan ulike teoretikere er opptatt av ulike mellomliggende variabler (Meibauer et al. 2021: 270). Mange forklaringsvariabler på samfunnsnivået kan føre til at teorien blir så kompleks at den ikke lenger er en velfungerende teori (Onea 2012: 142; Smith 2019: 497). Rose svarer på denne kritikken ved å hevde at det er vanskelig å generalisere, og at den statsspesifikke kunnskapen ikke kan overføres til andre stater (Rose 1998: 166). Flere teoretikere forsvarer mangelen på en enhetlig teori som en fordel for å studere en stats sikkerhetspolitikk uten å være ontologisk og epistemologisk bundet. De hevder at det er viktigere å forklare en case enn «paradigmerenhet» (Meibauer et al. 2021: 269). Denne pragmatiske tankegangen kan tydeliggjøres med sitatet: «Det er ikke så farlig hvilken farge katten har, så lenge den fanger musa» (Meibauer et al. 2021: 275).

Et annet spørsmål som har delt teoretikerne innenfor nyklassisk realisme er ambisjonen om generalisering. Hvor mye skal nyklassisk realisme forklare? Er det et eget paradigme eller en blanding av ulike teorier? (Meibauer et al. 2021: 268). Nyklassisk realisme begynte som en forklaring på staters «feil» i forhold til de klassiske teoriens forklaringer. Rose brukte det empiriske spørsmålet: Hvorfor gjør stater med lik relativ makt ulike valg i utenrikspolitikken? Spørsmålet påpeker anomalier i det strukturrealistiske paradigmet. I dag er det flere som har ambisjoner om å utvide nyklassisk realisme til en helhetlig teori, som kan brukes som en internasjonal politisk teori (Ripsman et al. 2016: 12; Taliaferro et al. 2009: 41). På tross av ambisjonsnivået til Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro og Steven E. Lobell (2016), er det fortsatt flere teoretikere som holder fast ved nyklassisk realisme som kun et rammeverk (Meibauer et al. 2021: 271).

Denne oppgaven vil være et bidrag til nyklassisk realisme som et rammeverk inspirert av Rose. Rose svarer på kritikken mot at nyklassisk realisme ikke kan ses på som en enhetlig teori, med at teoriens pragmatiske løshet kan ses på som en mulighet. Løsheten kan bidra til å skape et rammeverk for å forstå og forklare enkelthendelser (Rose 1998). En annen teoretiker innenfor nyklassisk realisme, Alexander Reichwein, hevder at nyklassisk realisme er i større grad et analytisk rammeverk for å studere caser enn en generaliserbar teori (Meibauer et al. 2021: 277). Denne oppgaven vil benytte nyklassisk realisme som et rammeverk for å forklare casene om

Norges ja, og Sverige og Finlands nei til Atlanterhavspakten. I tillegg vil også oppgaven inkludere en geografivariabel, som kan bøte noe på generaliseringsproblemet. Dette kommer oppgaven tilbake til i neste seksjon.

Denne masteroppgaven vil også være et bidrag til bruken av småstater som case i et nyklassisk realistisk rammeverk. I litteraturen om nyklassisk realisme, er det studiet av stormaktene som dominerer (Meibauer et al. 2021: 269-275; Ripsman et al. 2016).⁷ Småstater må i større grad ta hensyn til eksterne omgivelser, men også småstater har autonomi til å svare på den eksterne stimulien i lys av statens interne forhold. Ved å undersøke norsk, svensk⁸ og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig, blir også småstatene i større grad inkludert i den nyklassiske realistiske litteraturen.

2.2 Variablene

Basert på nyklassisk realisme sin egenart som et analytisk rammeverk og oppgavens bidrag inn i den splittede teorien, vil oppgaven videre utlede fire forklaringsvariabler for hver av de tre casene. Nyklassisk realisme benytter seg av to analysenivåer for å undersøke en stats sikkerhetspolitikk, systemnivået og samfunnsnivået. I utledningen av variabler på strukturnivået tenker oppgaven som en strukturrealist, mens det nyklassiske realistiske rammeverket bidrar til å knytte inn samfunnsnivået og hvordan beslutningstakerne tolker de eksterne omgivelsene. På grunn av at Norge, Sverige og Finland er småstater i det internasjonale anarkiet, vil forklaringsvariabler på systemnivået dominere. Småstater må i større grad ta hensyn til de internasjonale omgivelsene. I tillegg har også Norge, Sverige og Finland flere likheter på samfunnsnivået (Noreen 1994: 9),⁹ og dermed kan samfunnsnivået i mindre grad brukes til å forstå statenes ulike sikkerhetspolitikk. Oppgaven vil dermed utlede tre forklaringsvariabler på systemnivå og en forklaringsvariabel på samfunnsnivå for å svare på problemstillingen: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?*

⁷ Et par unntak finnes hos Giorgi Gvalia, Bidzina Lebanidze og David S. Siroky (2019) med artikkelen «Neoclassical realism and small states: Systemic constraints and domestic filters in Georgia's foreign policy», og statsviter Vasif Huseynovs (2019) bok *Geopolitical Rivalries in the "Common Neighborhood": Russia's Conflict with the West, Soft Power, and Neoclassical Realism*.

⁸ På tross av at Sverige var en relativt sterkere stat enn Norge og Finland etter andre verdenskrig, regnes også Sverige seg som en småstat i det internasjonale systemet (Andrén 1996: 62).

⁹ Likhetene vil bli utbrodert i metodekapitlet.

2.2.1 Anarkiet, maktbalanse og stormaktene

Nyklassisk realisme følger strukturrealistene i synet på at en stats plassering i det internasjonale systemet legger grunnlaget for sikkerhetspolitikken. Rose argumenterer for at statens relative «material power capabilities» (Rose 1998: 146) danner et utgangspunkt som beslutningstakerne må ta hensyn til. Rose får støtte av Ripsman et al. (2016: 56), som hevder at nyklassisk realisme begynner med antakelsen om at en stats utenrikspolitikk først og fremst skapes av statens relative makt i det internasjonale systemet. Det internasjonale systemet er anarkisk, som betyr at de ikke eksisterer en overnasjonal regjering som har monopol på legitim bruk av vold (Heywood 2015: 326). I det internasjonale anarkiet er det stormaktene som dominerer (Ferguson 2006: 46), og de svake lider det de må (Thukydide c.404 fvt./2021: 302). Småstater som Norge, Sverige og Finland må tilpasse sin sikkerhetspolitikk etter stormaktenes interesser for å øke sannsynligheten for å overleve.

Andre verdenskrig markerte en endring i maktpolariteten i verden. Det multipolare klassiske europeiske statssystemet (Hobson 2013: 36-38) hadde blitt erstattet med en bipolar maktbalanse med de to supermaktene USA og Sovjetunionen (Kennedy 1988: 460). Den tidligere krigsalliansen mellom USA, Storbritannia og Sovjetunionen begynte tidlig å slå sprekker etter krigens slutt. Småstatene i Norden måtte dermed ta større hensyn til en todeling av Europa, delt av et «jerneteppe» mellom Sovjetunionen i øst og de vestlige allierte i vest (Kennedy 1988: 465). De to første forklaringsvariablene vil dermed knyttes til henholdsvis Vestmaktene og Sovjetunionens interesser i Norge, Sverige og Finland. Kunne stormaktene akseptere at Norge takket ja til Atlanterhavspakten, mens Sverige og Finland takket nei? Storbritannia vil inkluderes med amerikanske interesser på grunn av den angloamerikanske alliansen og Storbritannias tette tilknytning til Norden, og spesielt til Norge (Stugu 2018: 54; Sverdrup 1996: 344; Tamnes 2015: 385).

2.2.1.1 Forklaringsvariabler for Sovjetunionens interesser

Case 1: Norges ja til sikkerhetspolitisk vestvending

H1: Sovjetunionen kunne godta at Norge skrev under på Atlanterhavspakten, spesielt på grunn av baseerklæringen.

Case 2: Sveriges nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H1: Sovjetunionen kunne ikke godta at Sverige fulgte Norge for å skape en allianse med Vestmaktene.

Case 3: Finlands nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H1: Sovjetunionen ønsket en sikkerhetsavtale med Finland for å unngå et nytt angrep fra en stormakt via Finland.

2.2.1.2 Forklaringsvariabler for Vestmaktenes interesser

Case 1: Norges ja til sikkerhetspolitisk vestvending

H2: Vestmaktene ønsket Norge med, og ville ikke levere våpen hvis Norge ikke ble med i alliansen.

Case 2: Sveriges nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H2: Vestmaktene kunne akseptere en «nordisk balanse».¹⁰

Case 3: Finlands nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H2: Vestmaktene innså at Finland var i Sovjetunionens interessesfære og at intervensjon med «hard power» ville føre til krig.

2.2.2 Regional lokasjon

Nyklassisk realisme som et analytisk rammeverk har mange mulige forklaringsvariabler som kan bidra til å forstå eller forklare en case, og geografisk plassering er en av dem (Meibauer et al. 2021: 276). Samtidig har geografis betydning blitt gitt lite plass i teoriene innenfor skoleretningen realisme (Gray 1996: 253). På tross av at flere realister er enige om at geografi betyr noe (Gray 1996: 248), har ikke geografisk plassering fått like mye oppmerksomhet som relativt makt. Teknologisk utvikling har for mange realister svekket geografis rolle i å blant annet beskytte Storbritannia fra bombeangrep og USA fra missilangrep (Ripsman et al. 2016: 41-42).¹¹ Artikkelen til IR¹²-professoren Colin S. Gray¹³ og den geopolitiske realisten Sören Scholvin¹⁴ forsvarer geografis plass i internasjonal politikk, og denne oppgaven støtter dette

¹⁰ Den nordiske balansen besto etter 1949 av et sikkerhetspolitisk vestvendt Norge og Danmark, et nøytralt Sverige og et nøytralt østvendt Finland med en vennskapsavtale med Sovjetunionen (Andrén 1996: 81; Möller & Bjereld 2010: 370).

¹¹ Samtidig har John J. Mearsheimer (2001: 83-86) gitt geografien en større plass i sin offensive realisme-teori ved å bruke begrepet «stopping power of water».

¹² Internasjonale relasjoner.

¹³ «A Debate on Geopolitics: The Continued Primacy of Geography».

¹⁴ «Geographical conditions and political outcomes».

synet. Geografivariabler og realisme-variabler utfyller hverandre gjennom å være henholdsvis scenen og manuset i internasjonal politikk.

Professor Phil Kelly argumenterer for i artikkelen «Rescuing Classical Geopolitics: Separating Geopolitics from Realism» at geopolittikk og realisme bør separeres. Han frykter at geopolittikk ender opp som realisme. I lys av det nyklassiske perspektivet, hvor det viktigste er at katten fanger musa, vil denne masteroppgaven argumentere for det motsatte. En kombinasjon av innsikter fra nyklassisk realisme og geografi, vil både bidra til å forklare en enkelthendelse bedre, men samtidig også kunne trekke lange linjer. Inspirert av den amerikanske statsviteren Nicholas J. Spykman, vil oppgaven gi større plass til geografien i det teoretiske rammeverket.

Spykman (1938a: 29-30) argumenterte for at stater må ta utgangspunkt i geografien i utenrikspolitikken, fordi geografien er det mest permanente. Spykman så ikke på geografi som deterministisk for en stats sikkerhetspolitikk, men at geografien gir muligheter og begrensinger. Av de geografiske faktorene, hevdet Spykman at størrelse og plassering er de viktigste (Spykman 1938a: 40). Størrelse er ikke reell makt, og Jeffrey W. Taliaferro (2009: 214) påpeker at geografiske forhold også må kombineres med relativ makt. Geografien danner dermed utgangspunktet for geopolittikken, som knytter sammen politikk og geografiske forhold (Dodds 2007). Geografien er potensiell makt som beslutningstakerne må ta hensyn til (Spykman 1938a: 32). Sovjetunionens størrelse er latent makt som var mye større enn Norge, Sverige og Finland. I tillegg til å forstå sin stats geografiske lokasjon, vil også de historiske erfaringene med sin geografiske lokasjon påvirke de politiske beslutningstakerne (Spykman 1938a: 40).

For Spykman (1938b: 213) er regional lokasjon den aller viktigste faktoren som beslutningstakerne må ta hensyn til. Hvem stater grenser til spiller en viktig rolle. Grensene kan også endres over tid, og noen stater vil dermed forandre sin regionale lokasjon (Spykman 1938a: 31). Stater kan være sjøstater, hybridstater eller landstater. Landstater må først og fremst håndtere trusselen fra nabostater, mens sjøstater kan i større grad knyttes til stater som ligger langt unna (Spykman 1938b: 214). Det er i størst grad Russland/ Sovjetunionen som er en trussel mot de nordiske statene, og ikke USA eller Storbritannia. Jack S. Levy og William R. Thompson (2010: 11) kommer med en mulig forklaring på dette inspirert av Mearsheimer (2001). USA og Storbritannia er «offshore balancers» som ikke er like truende som en landhegemonisk trussel. På grunn av «the stopping power of water», er det vanskelig for Vestmaktene å okkupere de nordiske statene. Dette hindret har ikke Russland/Sovjetunionen.

Småstater ønsker dermed å søke støtte hos de balanserende stormaktene, så lenge det ikke skaper direkte konflikt med en annen nærliggende stormakt.

Basert på at sjøstaten Norge som ligger vest i Norden valgte en sikkerhetspolitisk vestvending, Sverige som ligger i midten holdt seg nøytrale, mens Finland som ligger i øst valgte en østlig nøytralitet, tyder på at geografisk lokasjon er en mulig forklaring på hvorfor Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig. Oppgaven vil dermed argumentere for at regional lokasjon er en variabel som vil bidra til å øke forklaringskraften i et nyklassisk realistisk rammeverk.

2.2.2.1 Forklaringsvariabler for regional lokasjon

Case 1: Norges ja til sikkerhetspolitisk vestvending

H3: Norge er en geografisk vestvendt sjønasjon som dermed er nærmere knyttet Vestmaktene.

Case 2: Sveriges nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H3: Sverige lå geografisk midt i Norden, og ville skape ubalanse og konflikt i regionen ved å bli med Norge vestover.

Case 3: Finlands nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H3: Finland deler en lang grense med Sovjetunionen, og en sikkerhetspolitisk vestvending ville truet Finlands overlevelse.

2.2.3 Strategisk kultur

Så langt har oppgaven utledet tre forklaringsvariabler på strukturnivået om stormaktens interesser, og Norge, Sverige og Finlands regionale lokasjon. I tillegg til at systemet spiller en viktig rolle i en stats utenrikspolitikk, «is the impact of such power on policy indirect and problematic» (Rose 1998: 157). Det er ikke et 1:1 forhold mellom strukturene og den iverksatte utenrikspolitikken, og er dermed ikke strukturnivået tilstrekkelig til å forklare norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig. En forklaringsvariabel på samfunnsnivået må dermed utledes. Nyklassisk realisme kan inkludere veldig mange ulike mellomliggende variabler (Ripsman et al. 2016: 58). Denne masteroppgaven velger å undersøke Norge, Sverige og Finlands strategiske kultur. Begrunnelsen av valget ligger i empirien knyttet til de tre statenes krigserfaring. Den strategiske kulturen kan ikke isoleres fra materielle faktorer som makt og

geografi (Heikka 2005: 95), og dermed kan kombinasjonen av stormakter og geografi på strukturnivå og strategisk kultur på samfunnsnivå være gunstig.

I boka *Neoclassical Realist Theory of International Politics* av Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro og Steven E. Lobell (2016), er strategisk kultur en av fire innenrikspolitiske variabler som de ønsker å inkludere i sin teori. Andre mulige forklaringer som Ripsman, Taliaferro og Lobell (2016: 59) åpner for, er knyttet til lederens rolle, innenrikspolitiske institusjoner og forholdet mellom stat og samfunn. Lederens rolle spiller en viktig rolle i sikkerhetspolitikken, men denne oppgaven vil argumentere for at de historiske erfaringene skapte lederne. For eksempel spilte den finske statsministeren og presidenten Juho Kusti Paasikivi en viktig rolle i etableringen av den finske sikkerhetspolitiske kursen, men denne oppgaven vil hevde at han ble valgt som leder på grunn av en endring i den finske strategiske kulturen. De tre nordiske statene har for like innenrikspolitiske institusjoner til at det kan være en avgjørende variabel på samfunnsnivå. Studiet av institusjoner kan i større grad forklare hvordan sikkerhetspolitikken ble iverksatt (Ripsman et al. 2016: 75). Denne oppgaven fokuserer i større grad på hvordan de internasjonale forholdene ble tolket i Norge, Sverige og Finland. Forholdet mellom stat og samfunn er spesielt viktige i splittede stater, hvor ulike maktgrupper kjemper mot hverandre innad i staten (Ripsman et al. 2016: 71). Dette vil oppgaven hevde å være viktigere i Huseynov (2019) og Gvalia et al. (2019) sine studier,¹⁵ enn i de mer homogene nordiske statene.

Strategisk kultur blir dermed oppgavens variabel på samfunnsnivået. Variabelen passer godt i et nyklassisk rammeverk, på grunn av at strategisk kultur kan forklare hvorfor stater med nokså lik relativ makt og økonomisk utvikling velger ulike midler for å overleve i det internasjonale anarkiet (Rosa 2016: 31). En stats strategiske kultur kan studeres gjennom organisatoriske endringer eller forventninger, ønsker og verdensbilder i samfunnet og hos elitene (Ripsman et al. 2016: 66). Denne oppgaven vil undersøke elitene og hvordan de representerer statens strategiske kultur. Denne oppgaven vil fokusere på forventningene og antagelsene for hvordan styrke den nasjonale sikkerheten hos de politiske elitene, representert med statsminister Einar Gerhardsen i Norge,¹⁶ utenriksminister Östen Undén i Sverige¹⁷ og Juho Kusti Paasikivi i Finland¹⁸ etter andre verdenskrig. Oppgaven vil argumentere for at de tre nevnte

¹⁵ Stater som Ukraina, Belarus og Georgia.

¹⁶ Som statsminister og leder av Norges dominerende politiske parti, hadde Gerhardsen stor innflytelse på utenrikspolitikken (Eriksen 1972: 249, 252)

¹⁷ Östen Undén spilte en stor rolle for opinionsdanningen om sikkerhetspolitikk i Sverige (Noreen 1994: 234-235).

¹⁸ Den finske presidenten hadde stor makt i utenrikspolitiske saker (Singleton 1998: 115).

sikkerhetspolitiske beslutningstakerne, var personifiseringen av en strategisk kultur som endret seg i takt med erfaringene fra andre verdenskrig.

Den strategiske kulturen kan endres over tid, blant annet på grunn av lærdom fra historiske hendelser (Ripsman et al. 2016: 68). Andre verdenskrig førte til at både Norge og Finland innså at den strategiske kulturen fra mellomkrigstiden hadde slått feil, og at endring måtte til. Prosessen med å endre strategi begynner med at elitene innser at maktbalansen er i ferd med å endre seg eller at erfaringene fra den gamle strategien ikke har vært optimal (Taliaferro et al. 2009: 32). Statsviter Thomas U. Berger (1998) påpeker at historien og statenes forståelse av historien påvirker hvilken strategisk kultur som skal dominere. Norge og Finland ble henholdsvis okkupert og invadert under andre verdenskrig. De endret sin strategiske kultur. Sverige derimot, beholdt sin nøytralitet under andre verdenskrig og endret ikke sin strategiske kultur etter krigen. Basert på dette, kan følgende forklaringsvariabler utledes:

2.2.3.1 Forklaringsvariabler for strategisk kultur

Case 1: Norges ja til sikkerhetspolitisk vestvending

H4: 9. april 1940 og Sovjetunionens aggressive utenrikspolitikk overbeviste ledelsen i DnA om at nøytraliteten hadde spilt fallitt.

Case 2: Sveriges nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H4: Östen Undén og den utenrikspolitiske ledelsen i Sverige så ingen grunn til å skifte kurs vekk fra nøytraliteten.

Case 3: Finlands nei til sikkerhetspolitisk vestvending

H4: Mellomkrigstidens aggressive politikk mot Sovjetunionen hadde fått fatale konsekvenser, og Finland ønsket en ny og mer sovjetisk-vennlig kurs, noe statsminister og president Paasikivi ble personifiseringen av.

2.3 Forklaringsvariablene samlet

Nyklassisk realisme og geografi vil danne grunnlaget for utledningen av forklaringsvariablene. Basert på nyklassisk realisme sin pragmatiske framgangsmåte og åpning for å inkludere flere ulike variabler, vil oppgaven være et bidrag til et mulig analytisk rammeverk for å forklare en småstats sikkerhetspolitikk. Denne oppgaven har valgt å inkludere fire forklaringsvariabler. På strukturnivået blir de nordiske statenes regionale lokasjon og stormaktene Sovjetunionen og

Vestmaktene sine interesser undersøkt. På samfunnsnivået undersøker oppgaven Norge, Sverige og Finlands strategiske kultur. Forklaringsvariablene skal benyttes til å forklare hvorfor de tre nordiske statene gikk fra en nokså lik sikkerhetspolitisk kurs i mellomkrigstiden til å ende opp med ulik sikkerhetspolitikk i løpet av 1940-tallet. Oppgavens hypoteser som videre i oppgaven skal undersøkes empirisk, er oppsummert i denne tabellen:

Tabell 1. Oppgavens forklaringsvariabler.

Norges ja til vestvending	Sveriges nei til vestvending	Finlands nei til vestvending
H1: Sovjetunionen kunne godta at Norge skrev under på Atlanterhavspakten, spesielt på grunn av baseerklæringen.	H1: Sovjetunionen kunne ikke godta at Sverige fulgte Norge for å skape en allianse med Vestmaktene.	H1: Sovjetunionen ønsket en sikkerhetsavtale med Finland for å unngå et nytt angrep fra en stormakt via Finland.
H2: Vestmaktene ønsket Norge med, og ville ikke levere våpen hvis Norge ikke ble med i alliansen.	H2: Vestmaktene kunne akseptere en «nordisk balanse».	H2: Vestmaktene innså at Finland var i Sovjetunionens interessesfære og at intervensjon med «hard power» ville føre til krig.
H3: Norge er en geografisk vestvendt sjønasjon som dermed er nærmere knyttet Vestmaktene.	H3: Sverige lå geografisk midt i Norden, og ville skape ubalanse og konflikt i regionen ved å bli med Norge vestover.	H3: Finland deler en lang grense med Sovjetunionen, og en sikkerhetspolitisk vestvending ville truet Finlands overlevelse.
H4: 9. april 1940 og Sovjetunionens aggressive utenrikspolitikk overbeviste ledelsen i DnA om at nøytraliteten hadde spilt fallitt.	H4: Östen Undén og den utenrikspolitiske ledelsen i Sverige så ingen grunn til å skifte kurs vekk fra nøytraliteten.	H4: Mellomkrigstidens aggressive politikk mot Sovjetunionen hadde fått fatale konsekvenser, og Finland ønsket en ny og mer sovjetisk-vennlig kurs, noe statsminister og president Paasikivi ble personifiseringen av.

Kapittel 3

MSSD-metoden

I teorikapitlet har oppgaven utledet forklaringsvariabler for å undersøke hvorfor Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig. Forklaringsvariablene er innenfor et nyklassisk rammeverk, men gir også plass til geografien. I metodekapitlet vil oppgaven diskutere hvordan MSSD-metoden kan benyttes til å svare på problemstillingen og de ulike variablenes mulige årsakssammenheng. Kapitlet vil innledningsvis kort beskrive den komparative metoden og John Stuart Mills «method of difference». Mill vil bidra som inspirasjon, men også presentere mulige feilkilder med MSSD-metoden. Deretter vil MSSD-metoden gjøres rede for. Metoden krever en del likheter mellom casene i en komparativ studie. Oppgaven vil dermed presentere flere likheter mellom Norge, Sverige og Finland. På grunn av at oppgaven hovedsakelig benytter sekundærlitteratur skrevet av statsvitere og historikere, vil også metodene dokumentstudier og historisk metode være relevant for å være kildekritisk og sette kildene inn i en historisk kontekst. Avslutningsvis vil de fire forklaringsvariablene operasjonaliseres.

3.1 Komparativ metode

Når to eller flere stater skal sammenlignes, er det naturlig å benytte seg av den komparative metoden. I teorikapitlet har oppgaven utledet fire variabler for casene Norge, Sverige og Finland. Den komparative metoden er variabelorientert, og forsøker å etablere en årsakssammenheng mellom minst to variabler (Moses & Knutsen 2019: 94). Komparativ metode er derfor en fruktbar metode for å undersøke hvorfor de ulike forklaringsvariablene førte til at Norge sa ja til en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949, mens Sverige og Finland sa nei. Denne oppgaven benytter MSSD-metoden inspirert av Mills «method of difference» (forskjellsmetoden) for å undersøke problemstillingen: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?*

En utfordring med den komparative metoden er at casene som blir valgt, ikke er tilfeldige (Moses & Knutsen 2019: 95). Denne oppgaven har valgt Norge, Sverige og Finland som caser basert på en antakelse om at de tre statene er nokså like stater, men likevel valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig. Litteraturgjennomgangen har styrket dette synet. En komparativ metode med de tre valgte casene gir gode muligheter for en fruktbar analyse, men valget av få caser kan føre til at utvalget blir skjevt (Moses & Knutsen 2019: 95). Det skjeve utvalget og de selvvalgte casene fører til at det kan bli problematisk å generalisere utover de tre casene som oppgaven undersøker. Generalisering til alle andre caser, er i lys av Rose, heller ikke oppgavens ambisjon. Likevel vil oppgaven gjøre noen tiltak for å bedre generaliseringsproblemet. Et tiltak er å begrense antall forklaringsvariabler (Moses & Knutsen 2019: 111). Induksjon fra litteraturgjennomgangen og deduksjon fra det nyklassiske rammeverket har vist vei for hvilke variabler som er de viktigste. I tillegg vil valget av tre caser i stedet for to, øke generaliseringsmuligheten.

3.1.1 MSSD inspirert av Mill

Det finnes mange ulike komparative metoder. I likhet med Jonathon Wayne Moses og Torbjørn Lindstrøm Knutsen (2019) vil denne masteroppgaven gå tilbake til røttene for å hente inspirasjon. John Stuart Mill var den første som systematisk brukte en komparativ metode i moderne tid (Moses & Knutsen 2019: 96). I naturvitenskapelige undersøkelser benyttet han sin «method of difference» for å undersøke et fenomen hvor noe skjer et sted, men ikke et annet sted på tross av likheter ellers (Mill 1882: 278). På tross av at Mill selv var skeptisk til å bruke metoden utenfor naturvitenskapen (Moses & Knutsen 2019: 97-98), kan inspirasjon fra hans metode i form av MSSD være det nærmeste en kommer et kontrollert eksperiment i samfunnsvitenskapen (Moses & Knutsen 2019: 101).

Målet med MSSD er å holde kontrollvariablene konstant for å vise hvilke andre variabler som påvirker den avhengige variabelen (Anckar 2008: 389). I likhet med Mills naturvitenskapelige kritikk av samfunnsvitenskapene, påpeker statsviter Carsten Anckar en utfordring med at de konstante variablene ikke nødvendigvis er så konstante (Anckar 2008: 390). I samfunnsvitenskapen er det tilnærmet umulig å velge to caser som er helt like (Moses & Knutsen 2019: 100), men det er mulig å sammenligne stater med en del fellestrekk, som for eksempel Norge, Sverige og Finland. At stater aldri er helt like, er en mulig feilkilde for denne oppgaven og andre oppgaver som benytter den komparative metoden. Samtidig kan MSSD på

sitt beste kombinere den analytiske styrken til komparative studier med dybden og kontekstualiseringen til case-studier (Holmén 2022: 149).

Teorien og litteraturen er et godt sted å starte for å finne likhetene og de avgjørende forskjellene i MSSD-metoden (Anckar 2008: 395). Litteraturen gir inntrykk av at Norge, Sverige og Finland har mange likhetstrekk, men at det ikke nødvendigvis er et 1:1 forhold mellom «likhetene». Flere har sammenlignet norsk og svensk sikkerhetspolitikk (Noreen 1994; Pharo 1994), mens andre har sammenlignet den svenske og finske sikkerhetspolitikken (Möller & Bjereld 2010; Roitto & Holmila 2021). Denne oppgaven vil argumentere for at det er mulig å inkludere både Norge, Sverige og Finland ved hjelp av MSSD-metoden for å presentere statenes likheter, men også avgjørende forskjeller som førte til ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig.

3.2 Likheter

Når stater skal sammenlignes ved bruk av MSSD-metoden er det naturlig å velge stater som ligger tett geografisk eller har kulturelle likheter (Anckar 2008: 393). En oppgave som benytter MSSD-metoden vil presentere en del likheter mellom Norge, Sverige og Finland. Masteroppgaven vil dele likhetene inn i to grupper; perifere småstater og sosial, politisk og kulturell homogenitet.

3.2.1 Perifere småstater

Felles for Norge, Sverige og Finland, er statenes nordlige geografiske plassering. Alle tre statene ligger ikke mellom noen stormakter, og spesielt Norge og Sverige har utnyttet dette til å holde seg utenfor stormaktskonflikter. Den nærmeste stormakten på land har vært Russland/Sovjetunionen. Etter Finlands små offensiver i begynnelsen av mellomkrigstiden, ble det et felles mål for alle tre statene å ikke provosere Sovjetunionen (Pharo 1994: 216). At de tre statene har vært opptatt av å ta hensyn til stormaktene, tyder på at de tenker som en småstat. Norge, Sverige og Finland har delt de samme sikkerhetsutfordringene etter andre verdenskrig (Salonius-Pasternak & Vanhanen 2020: 7). De tre statene har også i perioder diskutert et forsvarsforbund, for å stå sterkere sammen mot truende stormakter. Forsvarsforbundene skulle være defensive, og ikke brukes inn i en maktblokk (Andrén 1996: 55).

Historiker Rolf Tamnes (2019) påpeker i artikkelen «Småstatsrealisme i 70 år», at småstater ønsker å benytte kollektiv sikkerhet og regelverk for å unngå den sterkestes rett. Alle tre statene gikk inn i Folkeforbundet i 1920, og tok en aktiv rolle i den internasjonale organisasjonen. Da FN ble opprettet etter andre verdenskrig, deltok de tre statene med tyngde i FN (Kekkonen 1981/1983: 62). Norge, Sverige og Finland tenker dermed som småstater, og har ofte de samme sikkerhetspolitiske målene. Etter andre verdenskrig økte samarbeidet i Norden (Noreen 1994: 149). Alle tre statene ønsket å holde seg utenfor stormaktspolitikken, og å stole på internasjonale avtaler for å sikre sin egen overlevelse (Andrén 1996: 48-49). Samtidig innså de tre statene at geografien ikke nødvendigvis ville holde dem utenfor en stormaktskonflikt (Pharo 1994: 197). På tross av et felles syn på internasjonal politikk, valgte de tre statene ulik sikkerhetspolitisk kurs.

3.2.2 Sosial, politisk og kulturell homogenitet

I tillegg til å være småstater perifert plassert i Europa, var også Norge, Sverige og Finland det historiker Susanna Erlandsson kaller «likasinnade länder» (Erlandsson 2015: 26). Hun hevder at de tre nordiske statene deler en god del felles historie, kultur og styresett. Flere har påpekt likhetene mellom Norge og Sverige (Andrén 1996; Noreen 1994; Pharo 1994), men også Finland har flere likheter med Norge og Sverige. Den tidligere finske presidenten, Urho Kekkonen, hevdet at de nordiske landene er i samme slekt. De deler en felles bakgrunn, kultur, samfunnsform, økonomisk system, lovgivning, frihetstanke og religion (Kekkonen 1981/1983: 59-60). Sverige og Finland delte mye av den samme historien fram til 1809 (Vihavainen 2010: 186), og fra 1814-1905 var Sverige og Norge knyttet sammen i en union (Stråth 2005). Alle tre statene var og er demokratier, og alle tre statene la grunnlaget for den nordiske velstandsmodellen mot slutten av mellomkrigstiden. Norge og Sverige, men også til tider Finland, ble i mellomkrigstiden og etter andre verdenskrig styrt av det politiske venstre (Andrén 1996: 45). Innenrikspolitisk var det dermed flere likheter mellom de nordiske statene.

I tillegg til de innenrikspolitiske likhetene, delte de nordiske statene også det en kan kalle vestlige verdier. Friheter som blant annet ytringsfrihet, knyttet de nordiske statene vestover. Samtidig delte de nordiske statene en skepsis til den vestlige kapitalismen. Dette gjaldt spesielt i de sosialdemokratiske regjeringene i Norge og Sverige (Noreen 1994: 9). Innenrikspolitiske likheter spilte også en viktig rolle i forsøket på et skandinavisk forsvarsforbund i 1948-49. For både Norge og Sverige, tydeliggjorde et skandinavisk forsvarsforbund ønsket om å samarbeide

med stater som en selv identifiserte seg med (Erlandsson 2015: 37). Basert på de nevnte likhetene vil oppgaven argumentere for at MSSD-metoden er nyttig for å etablere en årsakssammenheng med noen sentrale forskjeller mellom statene og deres ulike sikkerhetspolitiske kurs etter andre verdenskrig.

3.3 Dokumentstudier, historisk metode og operasjonalisering

Denne oppgavens kildegrunnlag har hovedsakelig vært sekundærlitteratur skrevet av historikere og statsvitere. Primærkilder fra Stortingets arkiver i Norge og Riksdagens arkiver i Sverige vil også benyttes, men hovedvekten av litteraturen vil være sekundærlitteratur. På grunn av språklige utfordringer, har det ikke vært like enkelt å få oversikt over finske primær- og sekundærkilder. Oversettelsesverktøy har til en viss grad blitt benyttet, men den finske empirien er i stor grad basert på engelsk eller svensk originallitteratur eller oversatt litteratur.

En mulig feilkilde ved å benytte sekundærlitteratur er at kildens opprinnelse har blitt tolket og til en viss grad forandret av forfatteren (Punch 2005: 184-185). For å kunne øke forståelsen for hvorfor noen forfattere har valgt sitt perspektiv, kan innsikt fra dokumentstudier være fruktbart. Dokumentanalyse kan gi innsikt i hva som har skjedd og i hvilken kontekst kilden er skrevet i (May 2001: 184). Fra den finske casen kan den historiske utviklingen delvis forklare hvilke perspektiver som har kommet fram. Etter andre verdenskrig var det finnene og deres heltehistorier som stod i sentrum. Etter hvert fikk den realpolitiske fortellingen større plass, og spesielt etter den kalde krigens slutt, ble også Vestmaktenes innflytelse i Finland etter andre verdenskrig inkludert i fortellingen. Sekundærlitteraturen kan endre seg hvis forfatterens samtid endrer seg (Hatlen 2020: 165).

Både dokumentanalyse og historisk metode kan bidra til å forstå hvordan ulike historikere og statsvitere har kommet frem til sine konklusjoner. I tillegg gir historiske data et godt empirisk grunnlag for en komparativ studie (Moses & Knutsen 2019: 118). Dokumenter er aldri nøytrale (Asdal & Reinertsen 2020: 14), og historikere kommer ikke uten forutsetninger til kildene sine (Sandmo 2015: 16). Historiker Erling Sandmo (2015) påpekte i sin bok *Tid for historie*, at historikere driver ikke med rekonstruksjon, men en konstruksjon av en fortelling om fortiden (Sandmo 2015: 186). Ulike historikere har ulike forutsetninger, forforståelser, historiesyn og metoder som kan føre til ulike fortellinger om fortiden (Sandmo 2015: 187). Basert på

historikerens forforståelser og mening, sorterer de kilder som bidrar til å konstruere denne meningen (Hatlen 2020: 35). Det samme gjelder statsvitere som har sine egne ontologiske, epistemologiske og metodologiske forutsetninger (Moses & Knutsen 2019). Dermed vil det ikke være gunstig å lene seg på kun en historiker eller en statsviteres fortelling om fortiden, da dette vil føre til perspektivskjevhet.

Spesielt i empiriinnhentingens induktive startfase, har oppgaven ønsket å lese historien fra flere perspektiver. Oppgaven benytter en litterær «snøballmetode» for empiriinnhenting, hvor litteraturen viste til annen litteratur med det samme eller et annerledes perspektiv. Et mulig problem med snøballmetoden er perspektivskjevhet (Andrews & Vassenden 2007), noe oppgaven forsøkte å bøte på ved å la flere snøballer rulle og å lese litteratur fra andre perspektiver. Oppgavens kildekritiske tilnærming, og perspektivmangfold i empiriinnhenting, vil svekke de mulige feilkildene som hører med til sekundærlitteraturen.

Induksjon fra litteraturen og deduksjon fra det teoretiske rammeverket, la grunnlaget for å begrense forklaringsvariablene til de fire som oppgaven har valgt ut. For å operasjonalisere de to første variablene, har oppgaven studert de tre nordiske statene fra stormaktenes perspektiv. Hvilke hindre og føringer la de på henholdsvis Norge, Sverige og Finland? Hva ønsket stormaktene å oppnå i de tre statene? Til den tredje forklaringsvariabelen har tre statenes regionale lokasjon blitt undersøkt og kombinert med en realistisk makt-tilnærming.¹⁹ Til den fjerde forklaringsvariabelen om hvordan beslutningstakerne tolker stimuli fra de internasjonale omgivelsene gjennom sin strategiske kultur, vil de politiske elitene studeres. Elitene vil personifiseres av statsminister og president Juho Kusti Paasikivi i Finland, statsminister Einar Gerhardsen i Norge og utenriksminister Östen Undén i Sverige. De tre statenes erfaring fra andre verdenskrig vil også bidra til å undersøke den fjerde forklaringsvariabelen, og hvorfor Norge og Finland endret sin sikkerhetspolitiske kurs, mens Sverige ikke gjorde det. Det neste kapitlet, empirien fra norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, danner datamaterialet som vil bli brukt til å analysere og drøfte forklaringsvariablene.

¹⁹ Eksempler på oppklarende spørsmål er: Hvor lå grensene mellom øst og vest? Hvordan er de tre nordiske statene plassert i forhold til stormaktene? Hvem kontrollerte statenes nærområde til havs og til lands?

Kapittel 4

Norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk

I teorikapitlet utledet oppgaven fire forklaringsvariabler for hver av de tre casene. Empirisk kartlegging og vurdering av de tre statens sikkerhetspolitikk er nødvendig for å identifisere forklaringsvariablene som skal analyseres og drøftes videre i oppgaven. Dette kapitlet vil bestå av et sikkerhetspolitisk riss av Norge (1905-1949), Sverige (1905-1949) og Finland (1917-1948).²⁰ På grunn av oppgavens problemstilling, vil sikkerhetspolitikken i de første årene etter andre verdenskrig beskrives og vurderes mer detaljert. Empirien fra andre verdenskrig vil bidra til å svare på oppgavens fjerde forklaringsvariabel, mens empirien fra årene etter andre verdenskrig vil være det mest relevante datagrunnlaget for å svare på oppgavens problemstilling: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?* Den norske sikkerhetspolitiske empirien vil bli kartlagt og vurdert først, deretter Sverige og Finland.

²⁰ Tidsperiodene er satt for å tydeliggjøre strukturelle endringer i internasjonal politikk og brudd i de tre statenes sikkerhetspolitikk.

4.1 Norge 1905-1949: Fra nøytralitet til vestvending²¹

Den empiriske kartleggingen av den norske sikkerhetspolitikken vil begynne i 1905,²² og hovedtyngden av empirien vil være årene 1947-1949.²³ Perioden 1905-1947 vil danne den historiske bakgrunnen for å kontekstualisere Norges sikkerhetspolitiske vestvending i 1949.

4.1.1 Selvstendighet og nøytrale allierte (1905-1920)

Etter selvstendigheten fra Sverige i 1905, ble nøytraliteten et mål for den norske sikkerhetspolitikken. Norge ønsket å holde seg utenfor allianser som kunne trekke staten i konflikter (Sverdrup 1996: 343). Geografisk var det to fronter som måtte beskyttes for at Norge kunne ivareta selvstendigheten; østgrensen og havet. I øst erklærte ikke Sverige krig mot Norge. Norge hadde også stormaktsgarantier fra Storbritannia, som legitimerte den norske staten og beskyttet mot svensk aggresjon (Stugu 2018: 48). Med en trygg østgrense, var det essensielt for den norske sikkerhetspolitiske ledelsen å samarbeide med Storbritannia (Sverdrup 1996: 344). Terje Vigen²⁴ erfaringer fra Napoleonskrigene viste at sjønasjonen Norge var avhengige av å samarbeide med havets dominerende stat. Norge beholdt sin nøytralitetspolitikk og holdt seg utenfor første verdenskrig, samtidig som de samarbeidet tett med britene.²⁵

4.1.2 Nøytralitet og internasjonal solidaritet (1920-1940)

Etter første verdenskrig, ble Folkeforbundet etablert for å hindre en ny verdenskrig. I 1920 ble Norge med. Sikkerhetspolitisk isolasjon ble erstattet med kollektiv sikkerhet (Stugu 2018: 113). Det norske engasjementet for kollektiv sikkerhet i mellomkrigstiden er av historiker Rolf Tamnes (2019) kalt småstatsrealisme og småstatsidealisme. For en småstat er folkerett og internasjonale avtaler et sikkerhetsnett som både kan øke Norges relative makt, men også holde truende stormakter på avstand (Tamnes 2019: 49-51.). Norge ønsket å utnytte sin geografiske

²¹ Denne seksjonen er en omarbeidet versjon av den empiriske kartleggingen i min bacheloroppgave: *Norsk sikkerhetspolitikk og Atlanterhavspakten: Muliggjort av stormakter, iverksatt av Det norske Arbeiderparti* (Veisten 2022).

²² I 1905 ble Norge eksternt suverene og kunne føre en selvstendig sikkerhetspolitikk (Fermann 2013b: 34).

²³ I denne perioden revurderte Norge sin sikkerhetspolitikk, og en brobyggingspolitikk bli forlatt til fordel for Atlanterhavspakten (Røksund 1996: 153; Skodvin 1971: 35, 62).

²⁴ Terje Vigen er et dikt av Henrik Ibsen hvor den oppdiktete Terje ror til Danmark for å skaffe korn under Napoleonskrigene. På grunn av at Norge var i krig med Storbritannia, ble hans robåt stoppet av britene. Storbritannias handelsblokade førte til tragedie for Terje og hans familie (Ibsen 1892/2006).

²⁵ Norge har blitt kalt de «nøytrale allierte» under første verdenskrig (Stugu 2018: 54).

plassering som et utkantland for å holde seg utenfor konfliktene som stadig ble mer truende i løpet av 1930-tallet. Da krigsskyene igjen begynte å trekke seg sammen, stolte Norge på sin nøytralitet, kollektiv sikkerhet og en implisitt britisk garanti for hjelp hvis en krise skulle oppstå (Tamnes 2015: 385). På tross av sin geografiske plassering har småstaten Norge måttet ta hensyn til de nærliggende og potensielt truende stormaktene (Tamnes 2015: 384). I 1939 erklærte flere av Norges nærliggende stormakter krig. Nøytralitet, kollektiv sikkerhet og implisitt britisk garanti var denne gang ikke nok. Håpet om å holde Norge utenfor den nye europeiske storkrigen ble knust 9. april 1940.

4.1.3 Okkupert og brobygger (1940-1947)

Den tyske invasjonen av Norge 9. april 1940 markerte et skille i den norske sikkerhetspolitikken. Norges perifere geografiske plassering var attraktivt for Tyskland. Norges lange kyst var sentral for å utfordre britene på havet, mens i nord lå Norge tett Sovjetunionen (Stugu 2018: 116-120). Den implisitte britiske garantien var ikke nok til å skremme tyskerne vekk fra Norge, og britene reagerte ikke kraftig og raskt nok til å redde Norge fra fem år med okkupasjon (Pharo 1994: 198-199). Etter at Norge gjenvant selvstendigheten i 1945, måtte den norske sikkerhetspolitikken revurderes. 9. april skulle aldri skje igjen. Nøytraliteten hadde spilt fallitt (Hauge 1989: 3).

På tross av at Norges nøytrale og alliansefrie sikkerhetspolitikk fra mellomkrigstiden ikke hadde lyktes, fortsatte Norge en alliansefri brobyggingspolitikk etter krigens slutt. Innenrikspolitisk stod fortsatt en nøytralitetstanke sterkt, og flere var også skeptiske til Vestmaktene. Dermed var brobygging en god løsning rett etter krigen (Pharo 1994: 200). Norge fortsatte sitt engasjement for kollektiv sikkerhet,²⁶ denne gangen under den nye organisasjonen FN (Eriksen 1972: 21). Norge ønsket å spille en diplomatisk rolle mellom stormaktene for å hindre økt spenning mellom de tidligere allierte (Stortingstidene 1947: 2089). På den andre siden har Norge blitt sett på som en passiv brobygger, som ikke aktivt bidro til å bedre forholdet mellom øst og vest (Pharo 1994: 198). Norge var også økonomisk, militært og ideologisk tettere knyttet Vestmaktene enn naboen i øst (Pharo 2102; Stugu 2018: 163).

På tross av at Norge ønsket nøytralitet, hadde erfaringene fra 9. april satt spor. Det norske forsvaret måtte styrkes for å holde unna fienden til alliert hjelp kom til unnsetning. Implisitt

²⁶ Engasjementet kan tydeliggjøres ved at den norske utenriksministeren Trygve Lie ble valgt til FNs første generalsekretær (Stugu 2018: 168).

garanti var ikke nok, hjelpen måtte planlegges i fredstid (Sverdrup 1996: 348). Det noenlunde gode samarbeidet mellom seierherrene fra krigen frem til 1947 gjorde brobyggingspolitikken mulig, og innenrikspolitisk hadde brobyggingspolitikken støtte.²⁷ Med de økende konfliktene mellom USA og Sovjetunionen fra 1947,²⁸ økte den norske frykten for en mulig ny invasjon (Eriksen 1972: 25).

4.1.4 Fra brobygging, via Skandinavia, til Atlanterhavspakten (1947-1949)

Fra høsten 1947 begynte Norge å revurdere sin sikkerhetspolitiske kurs (Skodvin 1971: 35, 62). Historiker Helge Pharo hevder at den viktigste årsaken til at brobyggingen ble forlatt, var det dårligere forholdet mellom øst og vest. Splittelsen mellom øst og vest tvang Norge og Skandinavia til å ta et valg (Pharo 1994: 194, 206). Likevel var det ingen alternativer til brobyggingspolitikken før den britiske utenriksministeren Ernest Bevin lanserte sin Bevin-plan. Bevin ønsket å samle en rekke vest-europeiske stater i en militærallianse (Kirby 2000: 400). Den norske regjeringen valgte å holde en avventende linje, men i løpet av 1948 førte flere hendelser til en økt frykt for Sovjetunionen.²⁹ Frykten bidro til å øke den norske interessen for å være en del av en militær allianse for å unngå et nytt 9. april (Eriksen 1972: 71, 126-127). Sommeren 1948 vedtok USA Vandenberg-resolusjonen, som muliggjorde et transatlantisk militært samarbeid (Nyhamar 1983: 56). Norge ble igjen spurt om være med, men Gerhardsen-regjeringen ønsket først å undersøke det skandinaviske alternativet (Prop. 40 (1949): 2).

Etter flere måneder med utredninger, ble det satt i gang forhandlinger mellom Norge, Sverige og Danmark om en mulig skandinavisk forsvarsallianse. Det var stor støtte fra ledelsen i DnA om et skandinavisk alternativ, blant annet på grunn av gode kontakter i det svenske sosialdemokratiske partiet (Pharo 1994: 213). Den skandinaviske forsvarsalliansen kunne også være en fortsettelse av Norge og Sveriges brobyggingspolitikk (Eriksen 1972: 259). På tross av dette gikk det skandinaviske alternativet i vasken i januar 1949. Stormaktene var ikke fornøyde med det skandinaviske alternativet. Sovjetunionen fryktet at den skandinaviske forsvarsalliansen ville gå inn i en vestlig blokk (Røksund 1996: 120), mens Vestmaktene ville

²⁷ Den rene Arbeiderparti-regjeringen ledet av Einar Gerhardsen hadde innenrikspolitisk støtte for sin sikkerhetspolitikk. Den politiske opposisjonen var svak og det manglet reelle alternativer til brobyggingspolitikken (Røksund 1996: 93-94).

²⁸ Marshallplanen, Truman-doktrinen, Dunkirk-avtalen, KOMINFORM og FN's andre generalforsamling tydeliggjorde økende konflikt og forskjeller mellom øst og vest.

²⁹ Kuppet i Tsjekkoslovakia akselererte prosessen vekk fra brobygging (Pharo 1994: 209), og VSB-avtalen med Finland bidro til økt frykt for Sovjetunionen (Stugu 2018: 169-170).

ikke levere våpen til de statene som stod utenfor Atlanterhavspakten (Olstad 1999: 238-239). I tillegg hadde Norge og Sverige ulike ønsker for alliansens forhold til Vestmaktene (Pharo 1994: 214). Sverige, alliansens leder og den militært overlegne part, ønsket en nøytral allianse uten sikkerhetsgarantier (Røksund 1996: 59-61). Norge ønsket å planlegge militær hjelp i fredstid og få våpenleveranser fra Vestmaktene (Riste 1991: 18).

Etter at de skandinaviske forhandlingene ikke førte fram, ønsket regjeringen og ledelsen i DnA å raskt samle partiet om Atlanterhavspakten. Historiker Finn Olstad argumenterer for at da statsminister Einar Gerhardsen snudde og ga full støtte til vest-linjen, smuldret motstanden innad i DnA opp. Gerhardsen hadde lagt ideologi til side for å sikre Norges overlevelse (Olstad 1999: 247). USAs nei til å levere våpen, Sveriges uklare standpunkt og lojalitet til partiets ledelse førte til at DnA samlet seg om Atlanterhavspakten. Vestvendingen fikk også støtte på Stortinget, og 4. april 1949 skrev utenriksminister Halvard Lange og Norges ambassadør i USA, Wilhelm Morgenstjerne, under på Atlanterhavspakten (Prop. 40 (1949)). Atlanterhavspakten ble dermed et brudd i den norske sikkerhetspolitikken, som frem til andre verdenskrig hadde basert seg på nøytralitet, isolasjon, implisitt garanti og kollektiv sikkerhet. Samtidig kan Atlanterhavspakten ses på som kontinuitet på en vestvendt sikkerhetspolitikk, hvor en implisitt garanti fra den dominerende sjømakten ble erstattet med en eksplisitt en.

4.2 Sverige 1905-1949: Nøytral som forble nøytral

I likhet med Norge, vil den empiriske kartleggingen og vurderingen av den svenske sikkerhetspolitikken begynne i 1905. De to periodene 1905-1920 og 1920-1939 vil danne den historiske bakgrunnen, mens periodene 1939-1945 og 1945-1949 vil danne den mest relevante empirien for å undersøke forklaringsvariablene.

4.2.1 Videreføring av nøytraliteten (1905-1920)

Etter unionsoppløsningen i 1905, måtte Sverige på nytt vurdere sin sikkerhetspolitiske kurs. Valget falt ned på å beholde nøytralitetspolitikken (Andrén 1996: 42). Siden felttoget i Norge i 1814 hadde Sverige hatt fred (Scherp 2016: 149-150). Nøytralitetspolitikken hadde vært Sveriges offisielle sikkerhetspolitikk etter Karl XIV Johans nøytralitetserklæring i 1834 (Noreen 1994: 94). I likhet med Norge, erklærte Sverige seg nøytrale under første verdenskrig (Andrén 1996: 43). Sverige ønsket å beholde et godt forhold til både Tyskland og Russland, og

de lyktes på tross av at Tyskland og Russland stod på hver sin side i første verdenskrig (Andrén 1996: 43). I motsetning til Norge, som i stor grad sympatiserte med Storbritannia, var det en god del svensker som sympatiserte med Tyskland. Sverige er i større grad en Østersjøstat, som ligger geografisk nærmere Tyskland enn Atlanterhavet (Oredsson 1993: 290). Likevel fortsatte Sverige sin nøytralitetspolitikk, og blandet seg heller ikke inn i borgerkrigen i Finland (Oredsson 1993: 263). Etter første verdenskrig hadde de to Østersjømaktene Tyskland og Russland blitt kraftig svekket, men Sverige ønsket ikke å utnytte det militære vakuemet til å ekspandere. Nøytralitet og småstatspolitikken stod for sterkt (Andrén 1996: 44-45).

4.2.2 Nøytralitet og internasjonal solidaritet (1920-1939)

I likhet med Norge, ble Sverige medlem av Folkeforbundet i 1920 (Undén 1931: 345). Det var debatt om Sverige skulle bli med i Folkeforbundet, fordi det kunne utfordre nøytralitetspolitikken (Undén 1931: 342). Medlemskapet i Folkeforbundet ble dermed et lite vendepunkt i svensk sikkerhetspolitisk historie, fra isolasjon til kollektiv sikkerhet. Sverige var derfor opptatt av å fortsette å hevde sin nøytralitet innenfor Folkeforbundets rammer (Andrén 1996: 46). De svenske sosialdemokratene, med Karl Hjalmar Branting og Östen Undén i spissen, var opptatt av internasjonalt samarbeid og solidaritet (Andrén 1996: 28; Noreen 1994: 126). Utover 1930-tallet, viste det seg at Folkeforbundet stod nokså maktesløse mot de revisjonistiske stormaktene. Sverige valgte da å gå tilbake til en renere nøytralitetspolitikk og begynte å ruste opp fra 1936 (Andrén 1996: 48). Ved utbruddet av en ny storkrig i Europa, ønsket Sverige igjen å holde seg utenfor krig og maktblokker (Andrén 1996: 48-49).

4.2.3 Andre verdenskrig og tøyd nøytralitet (1939-1945)

Andre verdenskrig kom til Norden 30. november 1939 da Sovjetunionen angrep Finland. Sverige hjalp ikke Finland militært, men bidro med mat, penger, klær og våpen (Oredsson 1993: 278-279). Den svenske statsviteren Nils Andrén (1996: 53) hevdet at Sveriges svake militære stilling i 1940, førte til at de ikke intervenerte militært. Samtidig kan linjene i den svenske sikkerhetspolitikken tyde på at Sverige uansett ikke ville risikere krig mot Sovjetunionen. I likhet med Norge, sa Sverige nei til at allierte styrker kunne reise gjennom Sverige for å bistå Finland (Andrén 1996: 54). Etter Finlands tap ble det diskutert et mulig forsvarsforbund mellom Norge, Sverige og Finland, men diskusjonene tok slutt 9. april 1940 (Andrén 1996: 55). Etter

angrepet på Norge fulgte Sverige en streng nøytralitetspolitikk fram til Frankrikes fall. Etter den franske kollapsen tøyde Sverige sin nøytralitet i tysk retning. I løpet av krigsårene hadde svenskene rustet kraftig opp (Noreen 1994: 116), og kunne etter hvert være tøffere mot Tyskland, spesielt etter slaget ved Stalingrad (Andrén 1996: 56-57). Sverige hadde tøydt sin nøytralitet under andre verdenskrig etter hvilke stormakter som dominerte, men de klare å holde seg utenfor krigen (Noreen 1994: 94).

4.2.4 Skandinavisk forsvarsforbund og nøytralitet (1945-1949)

Etter andre verdenskrig, fortsatte Sverige sin alliansefrie sikkerhetspolitikk fra mellomkrigstiden. Den svenske historikeren Susanna Erlandsson argumenterer for at Sverige kan ses på som en fornøyd status-quo stat (Erlandsson 2015: 22). Både norsk og svensk utenrikspolitisk ledelse var positive til FN rett etter krigen, og de prioriterte universelt over regionalt samarbeid (Noreen 1994: 220). Kollektiv sikkerhet skulle holde Sverige utenfor nye konflikter (Pharo 1994: 194). Det var stor innenrikspolitisk støtte³⁰ i Sverige for å bli med i FN, og ingen debatt som i tidlig mellomkrigstid (Noreen 1994: 96). I likhet med Norge, ønsket Sverige å bygge bro mellom de to nye supermaktene og unngå å provosere Sovjetunionen (Pharo 1994: 201, 216). På tross av at Sverige fryktet Sovjetunionen mest, var også svenskene og den sosialdemokratiske regjeringen skeptiske til den amerikanske kapitalismen (Pharo 1994: 201, 217). Östen Undén overtok som svensk utenriksminister i 1945 (Noreen 1994: 110). Undén ønsket å holde spenningen nede ved å føre en noe sovjetvennlig politikk.³¹ I lys av internasjonal solidaritet argumenterte han for at statenes likebehandling var en av FNs idealer (Noreen 1994: 123). Han var også skeptisk til de som var for USA-vennlige (Palm 1986: 383). Dette tyder på at han ønsket å balansere mellom øst og vest.

I likhet med Norge, ble brobyggingspolitikken vanskeligere å opprettholde fra 1947. Sverige og Norge valgte å takke ja til Marshallhjelpen, USAs økonomiske støtteordning til Europa (Riksdagens protokoll 1948: 5). Samtidig fortsatte Sverige sin nøytralitetspolitikk ved å takke nei til Bevin-planen (Erlandsson 2015: 34; Pharo 1994: 209). Etter at todelingen av Europa ble tydeligere i løpet av 1948, ønsket Sverige å danne et nøytralt, skandinavisk forsvarsforbund for

³⁰ Etter andre verdenskrig var det viktig for Sverige å framstå politisk samlet i sikkerhetspolitikken på tvers av partigrensene, uavhengig av sikkerhetspolitisk retning (Erlandsson 2015: 32).

³¹ Det ble skapt innenrikspolitisk konflikt når Sverige utlevte militære flykninger fra Baltikum til Sovjetunionen. Det gjorde også den økonomiske avtalen med Sovjet etter krigen. Forsøket på brobygging ble sett på som litt i overkant for mange i Riksdagen, i tillegg til USA (Noreen 1994: 98-102).

å trygge småstatene mot stormaktenes dominans (Riksdagens protokoll 1949: 8). Sverige ønsket å samarbeide med likesinnede stater med en felles historie og kultur (Erlandsson 2015: 37). Realpolitisk fryktet Sverige at de andre skandinaviske landene ville alliere seg med en stormakt og true Sveriges dominans i Skandinavia (Pharo 1994: 203). Den militære opprustningen i budsjettårene 1942/43-1947/48 (Prop. 206 (1948): 3), gjorde Sveriges militære styrker overlegne i forhold til Norge og Danmark (Pharo 1994: 202). Det skandinaviske forsvarsforbundet ville dermed være ledet av Sverige.

På tross av at det skandinaviske alternativet var fristende, ønsket ikke den svenske utenrikspolitiske ledelsen med Östen Undén i spissen, å inngå en allianse knyttet til USA (Palm 1986: 385). Undén mente at Sverige var sterke nok til å være en troverdig nøytral stat³² (Erlandsson 2015: 39), og hadde innenrikspolitisk støtte for sin tilbakeholdenhet (Noreen 1994: 164). Et annet argument var Finlandsargumentet. En svensk sikkerhetspolitisk vestvending ville økt det sovjetiske presset på Finland. Et nøytralt Sverige ville være konfliktdepende i Norden (Noreen 1994: 38). Dette ble spesielt viktig da Norge valgte å skrive under på Atlanterhavspakten. Ledet av Östen Undén, beholdt Sverige sin nøytralitet (Erlandsson 2015: 24). Den svenske sikkerhetspolitikken etter andre verdenskrig var i stor grad en videreføring av nøytralitetspolitikken som hadde blitt ført i over 100 år.

4.3 Finland 1917-1948: Selvstendighet, krigstaper og Paasikivi-linjen

Den empiriske kartleggingen og vurderingen av finsk sikkerhetspolitikk vil begynne i 1917, da Finland ble en selvstendig stat. I likhet med den empiriske kartleggingen av Norge og Sverige, vil mellomkrigstiden danne den historiske bakgrunnen. I det finske tilfellet vil årene Finland deltok i andre verdenskrig i perioden 1939-1944, samt etterkrigsårene 1944-1948, bidra til å svare på oppgavens problemstilling.

³² For å beholde nøytraliteten, krever det at en stat enten er irrelevante internasjonalt eller er sterke nok til å skremme fiender (Fermann 2013c: 60-62).

4.3.1 Selvstendighet, borgerkrig og sikkerhetspolitisk isolasjon (1917-1939)

På begynnelsen av 1900-tallet var Finland et delvis selvstyrt storfyrstedømme under den russiske tsaren med egne statsinstitusjoner.³³ På tross av noen politiske konflikter med Russland og krig i Europa, gikk det nokså bra med Finland de første årene av første verdenskrig (Haapala 2014: 28, 36). Vendepunktet ble sommeren 1917, hvor Finland havnet i en politisk og økonomisk krise (Haapala 2014: 42-43). De borgerlige kreftene (de hvite) i Finland spilte på frykten for en allianse mellom de finske sosialistene (de røde) og bolsjevikene i Russland.³⁴ Den borgerlige regjeringen erklærte Finland selvstendige 6. desember 1917, noe de finske sosialistene så på som et kupp (Haapala 2014: 48). I januar 1918 brøt borgerkrigen mellom den borgerlige regjeringen og sosialistene ut. De hvite, med støtte fra Tyskland kom seirende ut våren 1918 (Singleton 1998: 108). Etter seieren i borgerkrigen ønsket den borgerlige regjeringen, ledet av Juho Kusti Paasikivi og Pehr Evind Svinhufvud, å innsette en tysk monark. Etter Tysklands tap i første verdenskrig, måtte regjeringen gå og Finland ble en republikk (Singleton 1998: 112-113).

Etter første verdenskrig måtte Finland nærme seg Vestmaktene sikkerhetspolitisk. Tyskland kunne ikke lenger være et skjold mot bolsjevismen, og Finland trengte beskyttelse mot Sovjetunionen og å bli anerkjent som stat av USA og Storbritannia (Vares 2021: 21). I mai 1919 anerkjente Vestmaktene Finland. Vestmaktene stolte på at Finland kunne være en troverdig brems for bolsjevismen (Vares 2021: 33). I de tidlige mellomkrigsårene samarbeidet Finland med de mindre statene i Øst-Europa, på tross av at de følte en sterkere tilknytning til Skandinavia (Vares 2021: 36). Finland var i konflikt med Russland fram til 1922. De ønsket å utnytte muligheten da Russland var herjet av borgerkrig til å erobre områder de mente hørte til Finland (Roselius 2021: 119). Få av offensivene lyktes (Roselius 2021: 120). Finland ble, som Norge og Sverige, medlem av Folkeforbundet i 1920 (Vares 2021: 22). En av de første konfliktene Folkeforbundet løste, var om Åland skulle tilhøre Sverige eller Finland. Denne konflikten skapte et surt forhold mellom de to naboene (Kalela 1971/1971).

Utover 1920-tallet og på 1930-tallet var Finland en sikkerhetspolitisk nøytral stat, som i stor grad lyktes med å samle den splittede staten etter borgerkrigen (Kaarninen 2021: 163). Uavhengig av motsetninger var finnene selv mest opptatt av å overleve som en selvstendig og demokratisk nasjon (Gerrard 2005: 137). Sosialdemokratene og arbeiderbevegelsen var

³³ Selvstyret kan sammenlignes med Norge før 1905 (Haapala 2014: 25).

³⁴ De finske sosialistene var i virkeligheten mer knyttet til de tyske sosialistene enn bolsjevikene (Haapala 2014: 46).

moderate,³⁵ og kommunistene hadde rømt til Moskva (Saarela 2021: 331-333). I likhet med Norge og Sverige, fikk Finland en regjering mellom arbeidere og bønder på siste halvdel av 1930-tallet. De tre statene dannet grunnlaget for den nordiske velferdsmodellen i denne perioden (Tepora 2021: 365).

Finland fikk også et bedre forhold til sine naboer på 1930-tallet. Finland og Sovjetunionen skrev under på en ikke-aggresjonspakt i 1932. Samtidig følte de seg utrygge på hverandre. Sovjeterne var redd for Leningrads overlevelse og Finland var redd for å bli underlagt Sovjetunionen (Gerrard 2005: 5). Den finske tysklandssympatien fra borgerkrigen uroet Moskva (Singleton 1998: 122). Paasikivi, som i mellomkrigstiden samarbeidet tett med sovjeterne, var opptatt av at Finland og Sovjetunionen måtte finne en modus vivendi³⁶ og ha et så godt forhold som mulig (Paasikivi 1958/1959: 10). De to statenes geografiske plassering ble tydeliggjort av Josef Stalin, som påpekte overfor Paasikivi at verken Finland eller Sovjetunionen kunne gjøre noe med geografien (Paasikivi 1958/1959: 11). Finland hadde forbedret sitt forhold til Sverige i løpet av mellomkrigstiden (Andrén 1996: 48), og tanken om skandinavisk militært samarbeid ble luftet (Oredsson 1993: 268). Sverige og Finland samarbeidet blant annet om å remilitarisere Åland i 1939 (Gerrard 2005: 11). På tross av en økende dragnings mot Skandinavia, klarte ikke Finland å skaffe seg allianser eller sikkerhetsgarantier i mellomkrigstiden. På grunn av den diplomatiske isoleringen, stod Finland alene da krigen kom i 1939 (Ahonen 1992: 499).

4.3.2 Krigstaper (1939-1944)

Finland deltok i tre kriger under andre verdenskrig (Tepora 2021: 368). 30. november 1939 angrep Sovjetunionen Finland. Sovjetunionen var redd for at Tyskland kunne bruke Finland til et angrep på Leningrad, drøye 3 mil fra finskegrensen. Forhandlinger om større sovjetisk kontroll i Østersjøen og Karelen førte ikke fram, og krig brøt ut (Singleton 1998: 122-124). I vinterkrigen mistet Finland én niendedel av sitt territorium, men beholdt selvstendigheten (Polvinen 1979/1986: 5). Etter vinterkrigens slutt i mars 1940 begynte Finland gradvis å nærme seg Tyskland, på tross av Paasikivis råd (Singleton 1998: 129). Etter Tysklands invasjon av Sovjetunionen i juni 1941, ble Finland med Tyskland i angrepet for å ta tilbake områdene de hadde mistet i vinterkrigen (Singleton 1998: 130-131). I fortsettelseskrigens³⁷ første fase hadde

³⁵ At sosialdemokratene dannet regjering allerede i 1926, tyder på at forsoningsarbeidet i Finland etter borgerkrigen gikk ganske bra (Singleton 1989: 116).

³⁶ Måte å leve på.

³⁷ Finnes navn på denne krigen.

Finland tatt tilbake det tapte og vel så det (Polvinen 1979/1986: 5). Etter angrepet på Sovjetunionen, erklærte Storbritannia noe motvillig krig mot Finland (Gerrard 2005: 133). Storbritannia, og senere USA, ønsket ikke å provosere sin viktige sovjetiske alliert (Polvinen 1979/1986: 6-7).

I likhet med Tyskland, snudde krigslykken for Finland i fortsettelseskrigen. I 1944 gjorde Finland flere forsøk på å trekke seg ut av krigen (Polvinen 1979/1986: 6). Etter at tidligere riksforsstander Carl Gustaf Mannerheim ble valgt til president 4. august 1944, begynte fredsforhandlingene (Singleton 1998: 133). Vestmaktene ønsket ikke å blande seg inn i fredsavtalen mellom Sovjetunionen og Finland, men de ville at Finland skulle beholde selvstendigheten som Stalin hadde lovet i Teheran (Polvinen 1979/1986: 13). Våpenhvilen ble signert en drøy måned senere, og Finland skulle i denne avtalen jage bort de gjenværende tyske soldatene i Finland. Det førte til den siste krigen, Lappland-krigen, som varte til april 1945 (Tepora 2021: 368). Denne oppgaven har valgt å ende underseksjonen om andre verdenskrig i Finland i 1944, på grunn av at den finske historikeren Tuomo Polvinen ser på dette året som et tidsskille for finnene. Finnene forlot alliansen med Tyskland, avsluttet krigen mot Sovjetunionen og kjempet mot tyskerne i Lappland (Polvinen 1964/1969: 5).

4.3.3 VSB-avtalen og Paasikivi-linjen (1944-1948)

Perioden etter våpenhvilen med Sovjetunionen 5. september 1944 var preget av stor usikkerhet. I forordet til den engelske oversettelsen av Tuomo Polvinens bok om Finland etter andre verdenskrig, poengterer D. G. Kirby at årene 1944-1947, perioden mellom våpenhvilen og fredsoppgjøret i Paris,³⁸ var de «nervøse årene» (Polvinen 1979/1986: x). Finland var en krigstaper, administrert av den allierte kontrollkommisjonen dominert av Sovjetunionen årene 1944-1947 (Uutela 2020: 410). I denne perioden ønsket Finland for å beholde selvstendigheten og demokratiet for enhver pris (Krosby 1960: 229). For å overleve som en selvstendig stat, skiftet den finske sikkerhetspolitikken fra mer idealistisk til realistisk i 1944 (Brodin 1971: 79). Finland prioriterte sikkerhet foran nøytralitet (Matala 2023: 554). Flere i Finland støttet Paasikivis syn fra mellomkrigstiden: Finland måtte ha et godt naboskap med Sovjetunionen for å beholde selvstendigheten (Singleton 1998: 134).

³⁸ Finland slet med å finne ut av hva som var det allierte planene for Finland i freden i Paris. Hvilke landområder ville de miste? (Polvinen 1979/1986: 215).

Juho Kusti Paasikivi ble valgt til statsminister i 1944, og i 1946 tok han over presidentposten fra Mannerheim (Singleton 1998: 134). Kommunistene ble som i Norge og Sverige, populære etter krigens slutt, og det satt kommunister i Paasikivis første regjering (Krosby 1960: 230). Etter kuppet i Tsjekkoslovakia ønsket kommunistene å alliere seg med sosialdemokratene, men sosialdemokratene fortsatte sin moderate politikk fra mellomkrigstiden (Krosby 1960: 231). Paasikivi fryktet kommunistene, samtidig ville ikke den finske regjeringen være for harde mot kommunistene. De ville unngå å gi Sovjetunionen gode grunner til å intervensere i Finlands interne politikk (Krosby 1960: 236).

Den økende stormaktsrivaliseringen og Sovjetunionens ønske om satellittstater førte til økt frykt i Finland (Singleton 1998: 138). Sovjetunionen ble mer truende da de fryktet at Finland ville nærme seg Vestmaktene (Polvinen 1979/1986: 240). I begynnelsen av 1948 skrev Stalin brev til Paasikivi med ønske om en avtale lik den med Ungarn og Romania. Finland fryktet for sin overlevelse, men Stalin lempet betraktelig på kravene, og Finland fikk i stor grad bestemme avtalen selv (Krosby 1960: 239). Den sovjetisk-finske Venns-kaps-, Samarbeids- og Bistandsavtalen (VSB-avtalen) ble underskrevet 6. april 1948. Avtalen var mye løsere enn avtalen med Ungarn og Romania, og Finland ble ingen satellittstat (Singleton 1998: 138). Det finske kommunistpartiet var ikke sterke nok til å ta Finland fra innsiden, og Stalin ville ikke gå til krig (Singleton 1998: 140). I VSB-avtalen beholdt Finland sin nøytralitet, mens Sovjetunionen fikk beskyttelse mot et eventuelt nytt angrep fra Tyskland (Uutela 2020: 411). Forholdet mellom naboene ble stadig bedre. Finland betalte raskt krigsskadeerstatninger og økte handelen med Sovjetunionen (Matala 2023: 553). Begge parter ønsket et godt forhold til hverandre (Polvinen 1979/1986: 217-218).

VSB-avtalen la grunnlaget for Finlands forhold til Sovjetunionen under den kalde krigen. Den sovjetisk-finske avtalen var akseptabel for alle parter. Sovjetunionen var ikke truet militært av Finland, finnene beholdt selvstendigheten og demokratiet, og Vestmaktene var fornøyde med at kommunistene ikke tok over makten i Finland (Polvinen 1979/1986: 286). Med president Paasikivi i spissen, ble den finske Paasikivi-linjen etablert, hvor hovedpunktene var selvstendighet, demokrati, nøytralitet og et godt forhold til Sovjetunionen (Singleton 1998: 137). Dette skilte seg fra den mer ideologiske og aggressive sikkerhetspolitikken i mellomkrigstiden.

Kapittel 5

Analyse av

forklaringsvariablene

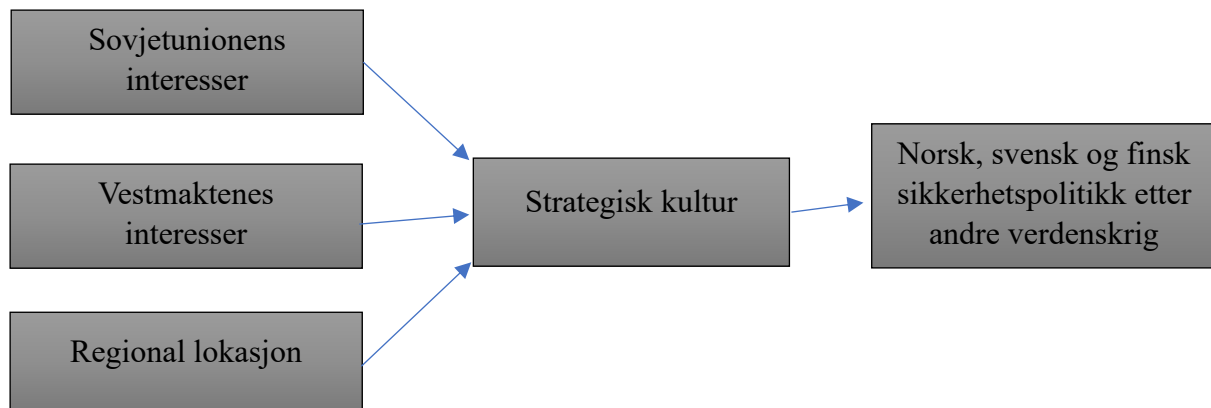
Basert på oppgavens problemstilling, det teoretiske rammeverket, MSSD-designet og den empiriske kartleggingen og vurderingen av norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, vil oppgaven videre analysere de ulike forklaringsvariablene for hver av de tre casene. For å svare på problemstillingen, *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?*, vil den samlede analysen av de tre casene gjøres senere i dette kapitlet. I tillegg til å undersøke hvorvidt de fire forklaringsvariablene hadde betydning, vil også oppgaven vurdere om den eventuelle betydningen var tilstrekkelig, nødvendig eller medvirkende³⁹ for at Norge valgte en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949, mens Sverige og Finland ikke gjorde det.

5.1 Tonivåanalyse

I teorikapitlet ble det utledet fire forklaringsvariabler for hver av de tre statenes sikkerhetspolitikk, tre av dem på strukturnivået. Forhold på strukturnivået legger grunnlaget for hvilke avgjørelser beslutningstakere i en stat vil ta. Denne masteroppgaven vil kombinere innsikter fra nyklassisk realisme og geografi, ved at to av forklaringsvariablene handler om stormaktenes interesser, mens en variabel er knyttet til regional lokasjon. For å undersøke forklaringsvariablene på strukturnivået vil oppgaven tenke som en strukturealist ved å vurdere

³⁹ Med de tre begrepene i denne oppgaven menes en tilstrekkelig årsak som at årsaken alene er nok til at noe skjer. Nødvendig årsak er noe som må være til stede for at noe skal skje, mens medvirkende årsak bidrar til at noe skjer.

stormaktens interesser som de nordiske småstatene måtte ta hensyn til. På samfunnsnivået blir den internasjonale stimulien tolket blant beslutningstakerne (jf. figur 2). I et nyklassisk rammeverk kan en inkludere mange variabler. Basert på foregående kapittel, kan en troverdig anta at den strategiske kulturen blant de politiske elitene er en sentral forklaringsvariabel på samfunnsnivået. For hver av de tre casene vil forklaringsvariablene på strukturnivå analyseres først, deretter forklaringsvariabelen på samfunnsnivået.



Figur 2. Oppgavens kausale logikk.

5.2 Analyse av Norges ja

Forklaringsvariablene knyttet til den første casen, Norges sikkerhetspolitiske vestvending, vil bli analysert i denne seksjonen.

5.2.1 Sovjetiske interesser

Casens første forklaringsvariabel lyder følgende: *Sovjetunionen kunne godta at Norge skrev under på Atlanterhavspakten, spesielt på grunn av baseerklæringen.* Etter andre verdenskrig motsatte Sovjetunionen seg både et mulig skandinavisk forsvarsforbund, og at en stormakt skulle bruke en skandinavisk stat som et springbrett mot Sovjetunionen (Paasikivi 1958/1959: 7). Sovjetunionen var også irritert på den norske brobyggingspolitikken. Sovjetunionens utenrikspolitikk i 1948, som i Norge ble tolket som aggressiv, bidro også til å skremme Norge inn i en militær allianse. Da Atlanterhavspakten virket sannsynlig, motsatte Sovjetunionen seg

dette. På tross av at Sovjetunionen truet Norge verbalt ved noen anledninger (Røksund 1996),⁴⁰ kunne Sovjetunionen akseptere at Norge sa ja til Atlanterhavspakten. Et viktig premiss i den norske tilslutningen til Atlanterhavspakten, var baseerklæringen. I baseerklæringen skulle ikke det være fremmede staters militærbaser i Norge i fredstid. Dette bidro til å berolige Sovjetunionen om at Vestmaktene ikke ville angripe Sovjetunionen via Norge (Røksund 1996: 138). Sovjetunionens interesser kan dermed ses på som en medvirkende årsak til at Norge valgte en sikkerhetspolitisk vestvending. Sovjetunionen bidro både til å skremme Norge inn i en allianse, og aksepterte Norges lite truende medlemskap i den transatlantiske militæralliansen.

5.2.2 Vestmaktene interesser

Sovjetunionens interesser var en medvirkende årsak til at Norge valgte en sikkerhetspolitisk vestvending. Denne masteroppgaven vil argumentere for at Vestmaktene interesser var en nødvendig årsak til at Norge valgte Atlanterhavspakten. Hypotesen (H2), *Vestmaktene ønsket Norge med, og ville ikke levere våpen hvis Norge ikke ble med i alliansen*, kan bekreftes i empirien. Sammen med Sovjetunionen, bidro Vestmaktene til at en mellomløsning mellom øst og vest stadig ble vanskeligere. Storbritannia ønsket å inkludere Norge i Bevin-planen om en vesteuropeisk forsvarsallianse i 1948. Da USA åpnet for å være med i en transatlantisk allianse, ble også Norge spurt. For at Norge skulle forlate brobyggingspolitikken, trengtes det et alternativ. Det fikk de fra Vestmaktene. I tillegg spilte USAs kritiske standpunkt til det skandinaviske alternativet⁴¹ en sentral rolle i at det skandinaviske forsvarsforbundet ikke ble en realitet, og at Norge heller valgte en sikkerhetspolitisk vestvending (Lundestad 1980: 292-293).

I nyklassisk realisme, spiller stormaktene en stor rolle i internasjonal politikk. Historisk har Storbritannia vært den stormakten Norge har lent seg mot. Storbritannia var også den stormakten som var nærmest knyttet Skandinavia etter andre verdenskrig, men USA tok gradvis over lederskapet (Lundestad 1980: 235). Norge kunne ikke ha igangsatt en vestallianse, det måtte kommet fra en stormakt. Uten Vestmaktene interesse i at Norge skulle bli med i en vestlig militærallianse, ville ikke Norge kunne skrevet under på Atlanterhavspakten. Ved bruk av en allianse som en gulrot, og et nei til Skandinavia som en pisk, var Vestmaktene interesser en nødvendig årsak til at Norge sa ja til en sikkerhetspolitisk vestvending.

⁴⁰ Truslene mot norsk tilslutning til Atlanterhavspakten på tross av at Norge hadde bestemt seg, tyder på at Sovjetunionen var mest opptatt av å hindre fremmede baser på norsk jord.

⁴¹ USA ville ikke levere våpen til de som stod utenfor Atlanterhavspakten.

5.2.3 Regional lokasjon

På grunn av Norges regionale lokasjon i Skandinavia, har Norge vært knyttet til Atlanterhavet (Tamnes 2019: 50). For en havorientert småstat, vil konflikter med den dominerende stormakten til havs være kritisk. Sjøstormakter er også en mindre truende alliert for Norge, fordi de sjeldnere enn landmakter truer invasjon og tap av norsk selvstendighet (Levy & Thompson 2010: 16). Historisk har derfor Norge vært nært knyttet Storbritannia. Etter andre verdenskrig tok USA en stadig større rolle i havområdene utenfor Skandinavia. Det var dermed naturlig for Norge å bli med i en allianse med Vestmaktene.

I teorikapitlet ble det argumentert for at forklaringsvariabelen regional lokasjon bidrar til å bedre forklare de lange linjene i norsk sikkerhetspolitikk enn nyklassisk realisme alene. Atlanterhavskysten knyttet Norge vestover. At Norge og Sverige, som har ulik regional lokasjon valgte ulik sikkerhetspolitikk på tross av et tilnærmet likt ønske om sikkerhetspolitisk vestvending fra USA og Storbritannia, tyder på at H3 var en nødvendig årsak til at Norge valgte sikkerhetspolitisk vestvending. Oppgaven finner dermed støtte for hypotesen: *Norge er en geografisk vestvendt sjønasjon som dermed er nærmere knyttet Vestmaktene*. I tillegg bidro også den korte grensen Norge deler med Sovjetunionen, kombinert med baseerklæringen, at Sovjetunionen ikke følte seg spesielt truet av Norges deltakelse i Atlanterhavspakten.

5.2.4 Strategisk kultur

I tillegg til å undersøke forklaringsvariabler på strukturnivået, vil denne masteroppgaven argumentere for at strukturnivået ikke er tilstrekkelig til å forklare norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig. At Norge velger å alliere seg med en stat på andre siden av Atlanteren i stedet for sin nabo, tyder på at statens interne forhold også har betydning. Empirien tydeliggjør at den strategiske kulturen basert på historiske erfaringer er en relevant forklaringsvariabel på samfunnsnivået. Den norske historiske erfaringen, er spesielt knyttet til andre verdenskrig. Det norske «9aprilssyndromet» bidro til å skape en ny sikkerhetspolitisk forestilling hos den politiske ledelsen (Noreen 1994: 23). Under første verdenskrig lyktes Norge med å holde seg utenfor krigen, og den strategiske ledelsen trodde også at Norge ville holde seg utenfor den neste stormaktskrigen. Norges geografiske plassering hadde blitt tolket av elitene å være perifer og uinteressant for stormaktene. Tyskland og Storbritannias interesser for Norge under krigen, og sovjetisk og amerikansk interesse for den norske Atlanterhavskysten etter krigens slutt (Lundestad 1980: 85), overbeviste den norske regjeringen med statsminister Einar

Gerhardsen i spissen om at Norge ikke kunne holde seg utenfor stormaktskonfliktene. Gerhardsen selv var ideologisk positiv til det skandinaviske samarbeidet, men valgte å endre sin strategi og sitt syn på et realpolitisk grunnlag. Gerhardsen fikk samlet DnA om en sikkerhetspolitisk vestvending (Eriksen 1972: 252), og representerte dermed en endring i den norske strategiske kulturen.

Så lenge stormaktene samarbeidet, gikk brobyggingspolitikken fint, men ved økt konfliktnivå mellom stormaktene, fryktet Norge et nytt 9. april. Uavhengig om Sovjetunionens utenrikspolitikk var aggressiv, ble den tolket som det i Norge. Frykten for en ny krig, og erfaringene fra den forrige bidro til å endre Norges strategiske kultur. At Sverige videreførte sin kurs på grunn av at deres nøytralitetspolitikk hadde fungert under andre verdenskrig, tyder på at H4 var en nødvendig årsak til at Norge valgte en sikkerhetspolitisk vestvending. Forklaringsvariabelen *9. april 1940 og Sovjetunionens aggressive utenrikspolitikk overbeviste ledelsen i DnA om at nøytraliteten hadde spilt fallitt*, finner empirien støtte for.

Oppsummert finner den empiriske kartleggingen støtte for de fire forklaringsvariablene utledet i teorikapitlet. Denne oppgaven vil argumentere for at Vestmaktens interesser og Norges regionale lokasjon på strukturnivået, kombinert med strategisk kultur på samfunnsnivået, var de viktigste årsakene til at Norge skrev under på Atlanterhavspakten.

5.3 Analyse av Sveriges nei

Videre vil oppgaven analysere de fire forklaringsvariablene som er utledet for å forklare hvorfor Sverige valgte å takke nei til Atlanterhavspakten.

5.3.1 Sovjetiske interesser

Den svenske casens første forklaringsvariabel (H1) er: *Sovjetunionen kunne ikke godta at Sverige fulgte Norge for å skape en allianse med Vestmaktene*. I motsetning til Norge, hvor Sovjetunionen kunne akseptere at Norge skrev under på Atlanterhavspakten, var det vanskeligere å akseptere et svensk ja til Atlanterhavspakten. Sverige, med utenriksminister Östen Undén i spissen, ønsket i likhet med Norge å ikke provosere Sovjetunionen. Etter andre verdenskrig inngikk Sverige og Sovjetunionen noen kontroversielle avtaler som viste at Sverige ønsket å samarbeide med sovjeterne. På tross av at Sovjetunionen var en ideologisk og en

historisk fiende for Sverige, tok Sverige i stor grad hensyn sin mektige nabo i øst. Sovjetunionen tok også et klart standpunkt i en mulig skandinavisk forsvarsallianse. De fryktet at en skandinavisk militærallianse ville gå inn i den vestlige blokken og utgjøre en trussel mot Sovjetunionens grenser (Noreen 1994: 13).

Finlandsargumentet bidro til at sovjetiske interesser førte til at Sverige ja nei til en sikkerhetspolitisk vestvending. Både på sovjetisk og svensk side var det en forståelse om at hvis Sverige valgte Atlanterhavspakten, ville Sovjetunionen øke sitt press på Finland (Noreen 1994: 38). På grunn av den nordiske balansen, var ikke Finland like viktig for Sovjetunionen som andre stater i Øst-Europa. Sverige kunne sikre en fredelig balanse, og unngå en frontlinje i sin region ved å holde seg nøytrale. Finlands nøytralitet, og muligens selvstendighet, var avhengig av at Sverige også holdt seg nøytrale (Naimark 2019: 94). Empirien finner dermed støtte for H1, ved at Sovjetunionens frykt for et samlet Skandinavia, og Sveriges frykt for at Sovjetunionen ville gå til krig i Norden, hindret Sverige i å skrive under på Atlanterhavspakten. Denne oppgaven vil vurdere H1 som en nødvendig årsak. Sovjetunionens sterke stilling etter andre verdenskrig, måtte tas hensyn til. Provokasjoner kunne føre til krig, og på tross av at Sveriges militære var styrket, ville en krig mot Sovjetunionen mest sannsynlig vært katastrofalt for svenskene. På tross av at Sverige var ideologisk vestvendte, var forholdet til Sovjetunionen det viktigste for Sveriges overlevelse.

5.3.2 Vestmaktens interesser

Casens andre forklaringsvariabel, *Vestmaktene kunne akseptere en «nordisk balanse»*, viser også empirien støtte for. Historiker Geir Lundestad (1980: 51) påpekte i sin bok *America, Scandinavia and the Cold War 1945-1949*, at amerikanerne var klar over at Sverige var politisk mest orientert mot vest. Både USA og Storbritannia ønsket å inkludere Sverige i et vestlig forsvarssamarbeid. Sverige ble spurt om å være med i Bevin-planen (Erlandsson 2015: 34) og å skrive under på Atlanterhavspakten (Andrén 1996: 70). Selv om Atlanterhavet var viktigst for Vestmaktene, var de også interessert i Østersjøen (Lundestad 1980: 85). Sovjetunionen kontrollerte store deler av Østersjøen etter andre verdenskrig, og Sverige kunne sikre amerikansk innflytelse i regionen. Amerikanerne ønsket et samlet, vestvendt Skandinavia, og forsøkte å presse Sverige. Amerikanerne visste at Sverige ikke ville knytte seg østover uansett, og kunne dermed forsøke noen pressmidler (Lundestad 1980: 86, 221). Det lyktes ikke. Samtidig var alternativet aksepterbart for Vestmaktene. En nordisk balanse med et vestvendt

Norge, et nøytralt Sverige, og et nøytralt og østvendt Finland kunne virke stabiliserende for regionen, og dermed ønskelig for stormaktene. Vestmaktene aksepterte av den svenske nøytraliteten, bidro dermed som en medvirkende årsak til at Sverige sa nei til Atlanterhavspakten.

5.3.3 Regional lokasjon

Empirien viser støtte for at Sveriges regionale lokasjon bidro til at svenskene holdt seg utenfor en militær allianse. Sverige har selv ikke landegrense mot Sovjetunionen, men de andre likesinnede landene i Sveriges region, grenser mot Sovjetunionen (Erlandsson 2015: 35). Sverige kunne gjøre Norden til en konfliktregion ved å bli med i en vestallianse. Den nordiske balansen redegjort for over, var avhengig av at den militært sterkeste i midten, valgte nøytralitet. Den nordiske balansen kan illustreres med dette kartet:



Figur 3. Kart over Skandinavia og Østersjøen under den kalde krigen (Alpha History u.å.).

Historisk har Sveriges geografiske plassering ført til at staten har vært tilknyttet Østersjøområdet (Pharo 1994: 201). Sverige grenser til Østersjøen i sør og øst, og det er her Sverige tidligere har ønsket innflytelse. Her skiller Sverige seg fra Norge, som gjennom historien har vært knyttet nærmere Atlanterhavet. På tross av at Storbritannia har vært en viktig handelspartner for Sverige, er det Østersjømaktene Tyskland og Russland som historisk har vært Sveriges nærmeste stormakter. Etter andre verdenskrig var Tyskland i ruiner og Sovjetunionen stod igjen som Østersjøens supermakt (jf. figur 3). Kartet over viser Warszawapaktens dominans i Østersjøområdet. Sverige kunne risikere å bli omringet av fiender til havs ved å skrive under på Atlanterhavspakten. For å beholde freden i den nordiske regionen, var nøytraliteten den beste løsningen for Sverige. Forklaringsvariabelen (H3), *Sverige lå*

geografisk midt i Norden, og ville skape ubalanse og konflikt i regionen ved å bli med Norge vestover, virker dermed som en nødvendig årsak til at Sverige takket nei til Atlanterhavspakten.

5.3.4 Strategisk kultur

Den svenske sikkerhetspolitiske historien spiller en viktig rolle i å forstå den svenske sikkerhetspolitikken etter andre verdenskrig, hevdet statsviter Nils Andrén (1996: 31). Av historiske årsaker vil denne oppgaven argumentere for at H4: *Östen Undén og den utenrikspolitiske ledelsen i Sverige så ingen grunn til å skifte kurs vekk fra nøytraliteten*, stemmer. I motsetning til Norge og Finland, ble ikke Sverige invadert eller okkupert under andre verdenskrig. Nøytralitetspolitikken som de tre statene førte i mellomkrigstiden, hadde holdt Sverige utenfor krigen, mens Norge og Finland ble involvert. Den svenske nøytraliteten hadde fått flere positive følger, og Sverige var en tryggere og sterkere stat i 1945 enn i 1939 (Andrén 1996: 61).

Utenriksminister Undén representerte denne sikkerhetspolitiske kontinuiteten fra mellomkrigstiden. Undén hadde i mellomkrigstiden kjempet for kollektiv sikkerhet gjennom Folkeforbundet (Undén 1924a; Undén 1924b). Etter andre verdenskrig fortsatte han å være dogmatisk til den kollektive sikkerheten (Noreen 1994: 111). Den innenrikspolitiske støtten tyder på at Undén var en representant for Sveriges strategiske kultur, som ville videreføre den svenske nøytralitetspolitikken. At Sverige, i likhet med Norge, ønsket å framstå politisk samlet i sikkerhetspolitikken på tvers av partigrensene uavhengig av sikkerhetspolitisk retning (Erlandsson 2015: 32), tyder på at å studere elitene gir et godt innblikk i hvordan en strategisk kultur utvikles. Lite debatt fører til at noen få beslutningstakere kan utvikle en strategisk kultur. Nøytralitetspolitikken hadde holdt Sverige utenfor krig i over 100 år, og Undén så ingen grunn til å endre på dette. Norge, Sverige og Finland fulgte samme sikkerhetspolitikk i mellomkrigstiden, men ulike krigserfaringer førte til ulik sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig. Basert på dette vil oppgaven argumentere for at den svenske strategiske kulturen var en nødvendig årsak til at Sverige beholdt sin nøytralitetspolitikk.

For å oppsummere, finner oppgaven empirisk grunnlag for å bekrefte alle fire forklaringsvariablene for den svenske casen. Masteroppgaven vil argumentere for at de sovjetiske interessene, Sveriges regionale lokasjon og den strategiske kulturen var nødvendige årsaker for at Sverige beholdt nøytraliteten, mens Vestmaktens interesser var en medvirkende årsak.

5.4 Analyse av Finlands nei

Videre vil oppgaven analysere hvorfor Finland ikke ble med i et vestlig militært samarbeid etter andre verdenskrig.

5.4.1 Sovjetiske interesser

Denne oppgaven vil hevde at de sovjetiske interessene var spesielt viktige for at Finland ikke kunne inngå i et vestlig militært samarbeid. Under andre verdenskrig hadde Tyskland brukt Finland til å skape en alliert og en front mot Sovjetunionen. Sovjetunionen ønsket, klok av skade, en større sikkerhetssone og at Finland skulle være en del av den (Naimark 2019: 92). En fremmed stormakt skulle aldri igjen benytte Finland som en utskytningsrampe mot Leningrad. Før den endelige fredsavtalen i Paris i 1947, kunne ikke Finland velge en sikkerhetspolitisk allianse, og en mulig allianse østover eller vestover ble derfor ikke aktuelt før den tid (Hanhimäki 1994: 356).

På tross av at Sovjetunionen ønsket Finland som en del av sin sikkerhetssone, hadde ikke sovjeterne aggressive planer mot Finland som mot blant annet Tsjekkoslovakia. Sovjeterne fryktet at et angrep på Finland ville skremme Sverige inn i en vestallianse, og dermed skape en ny front mot stormaktsrivalene i vest (Hanhimäki 1994: 355). Ifølge historiker Jussi Hanhimäki (1994: 364), viser nyere forskning at Sovjetunionen etter andre verdenskrig var mer opptatt av egen sikkerhet enn imperialisme og spredning av ideologi. Dette vises også i VSB-avtalen, hvor Finland skulle kjempe mot et angrep fra Tyskland eller en stat alliert med Tyskland for å beskytte Sovjetunionen, samtidig som Sovjetunionen ikke skulle blande seg inn med mindre Finland ønsket det (Krosby 1960: 239).

Sovjetunionen ønsket sikkerhet, men ikke kontroll over Finland. Paasikivi-linjen, Finlands sikkerhetspolitiske kurs etter andre verdenskrig, krevde at Sovjetunionen ønsket et godt naboskap med Finland (Polvinen 1979/1986: 281). VSB-avtalen, som knyttet Finland og Sovjetunionen til en viss grad sammen militært, umuliggjorde deltakelse i Atlanterhavspakten. Forklaringsvariabelen (H1), *Sovjetunionen ønsket en sikkerhetsavtale med Finland for å unngå et nytt angrep fra en stormakt via Finland*, finner oppgaven empirisk støtte for og hevder at sovjetiske interesser var en nødvendig årsak til at Finland valgte VSB-avtalen i 1948, og dermed ikke Atlanterhavspakten.

5.4.2 Vestmaktenes interesser

Finlands andre forklaringsvariabel, *Vestmaktene innså at Finland var i Sovjetunionens interessesfære og at intervensjon med «hard power» ville føre til krig*, finner også empirien støtte for. Etter Finlands selvstendighet, har spesielt Storbritannia ønsket et nordisk samarbeid for å lede Finland vekk fra både Sovjetunionen og Tyskland (Gerrard 2005: 7). Finland handlet mye med Storbritannia, og skaffet seg et godt forhold til USA i mellomkrigstiden (Gerrard 2005: 6; Vares 2021: 35). Under andre verdenskrig erklærte Storbritannia krig mot Finland på grunn av finns allianse med Tyskland. Etter fortsettelseskrigens slutt, prioriterte Storbritannia alliansen til Sovjetunionen over forholdet til Finland. Etter som forholdet mellom øst og vest ble stadig dårligere, ønsket både Storbritannia og USA å bremse bolsjevismen i Finland (Aunesluoma 2012: 237). Vestmaktene fikk dermed sterkere interesser i Finland.

På tross av at Vestmaktene ønsket å nærme seg Finland, innså de at Finland tilhørte den sovjetiske innflytelsessfæren (Aunesluoma 2012: 234). For å forsøke å nærme seg Finland, benyttet Vestmaktene seg av «soft power» og kulturelt diplomati. Vestmaktene endret sitt syn på Finland fra en østeuropeisk stat som tilhørte Sovjetunionen, til en nordisk stat som tilhørte Vesten økonomisk og kulturelt (Aunesluoma 2012: 238). At Vestmaktene innså at Finland bare kunne nås med «soft power» for å ikke provosere Sovjetunionen, virker som en medvirkende årsak til at Finland ikke ble med i et vestlig militært samarbeid. Vestmaktene kunne leve med et selvstendig og demokratisk Finland i den sovjetiske innflytelsessfæren (Fields 2020: 6; Polvinen 1979/1986: 284). Vestmaktene håpet å nærme seg Finland på lang sikt, men på kort sikt kunne ikke Finland fjernes fra sin regionale lokasjon (Aunesluoma 2012: 241).

5.4.3 Regional lokasjon

Finlands østlige plassering i Norden, og den 1 340 kilometer lange grensen mot Sovjetunionen, førte til at Finland måtte tilpasse sin sikkerhetspolitikk til sin geografiske plassering. Finland måtte forholde seg til den lange grensen mot sin mektige nabo, mens Sovjetunionen måtte forholde seg til at Finland lå nært Leningrad. Dette var styresmaktene i Helsinki og Moskva klar over. Da Juho Kusti Paasikivi var sendebud i Moskva, påpekte Sovjetunionens leder Josef Stalin til Paasikivi, at verken Sovjetunionen eller Finland kan gjøre noe med geografien. At Finland ligger tett Sovjetunionen, førte til at Vestmaktene ikke ville bruke «hard power» for å skaffe seg innflytelse i Finland. Samtidig var Finland en gressesone mellom øst og vest, som var viktig å ikke miste til kommunistene (Fields 2020: 4). Finlands regionale lokasjon gjorde

også et nordisk militært samarbeid uaktuelt (Erlandsson 2015: 35). Den nye sikkerhetspolitiske kursen, Paasikivi-linjen, var basert på Finlands regionale lokasjon. Mens Paasikivi var statsminister, ba han en som kritiserte hans sikkerhetspolitikk, om å gå hjem og se på kartet hvor Finland ligger (Kekkonen 1981/1983: 13).

H3, *Finland deler en lang grense med Sovjetunionen, og en sikkerhetspolitisk vestvending ville truet Finlands overlevelse*, kan dermed ses på som en nødvendig årsak til at Finland valgte en avtale med Sovjetunionen, og dermed ikke Atlanterhavspakten. Samtidig var også Finlands geografiske plassering en sentral faktor for å beholde selvstendigheten. Finland var ikke like viktig geopolitisk for Sovjetunionen fordi Finland ikke lå mellom Tyskland og Sovjetunionen som andre land i Øst-Europa (Hanhimäki 1994: 362).

5.4.4 Strategisk kultur

I likhet med Norge, ble andre verdenskrig en dyr lærepenge for Finland. Den finske sikkerhetspolitikken i mellomkrigstiden var i større grad en ideologisk kamp med kommunistene i øst. Finland førte en tyskvennlig politikk, som skulle bidra til å holde kommunistene unna (Paasikivi 1958/1959: 230-231). Finlands offensiver i begynnelsen av mellomkrigstiden viste Sovjetunionen at Finland ville bruke mulige anledninger til å gå til krig. Finlands harde politikk mot Sovjetunionen, bidro til å framprovosere et sovjetisk angrep i 1939. Etter å ha alliert seg med Tyskland under fortsettelseskrigen, ble Finland nok en gang invadert av Sovjetunionen i 1944. Etter krigens slutt, måtte de finske politiske elitene revurdere sikkerhetspolitikken. Et tydelig tegn på ønsket om en ny sikkerhetspolitikk, var at Juho Kusti Paasikivi ble valgt til statsminister i 1944, og president i 1946. Paasikivi hadde i mellomkrigstiden vært uenig med beslutningstakernes sikkerhetspolitikk. Paasikivi var opptatt av Finlands defensive sikkerhetsbehov, ikke ideologiske behov. Han mente at det krevdes realpolitikk for at Finland skulle overleve som et demokrati, ved siden av den kommunistiske naboen (Brodin 1971: 80).

Andre verdenskrig hadde lært Finland en lekse, som Sverige hadde lært i 1812.⁴² Det lønner seg å ikke havne i konflikt med den store kjempem i øst (Andrén 1996: 38). Under den kalde krigen, ble Finlandisering⁴³ et ideal for hvordan små stater skal forholde seg til et stort naboland

⁴² I 1812 valgte Sverige å ikke følge Frankrike i sin invasjon av Russland.

⁴³ Finlandisering var et nedsettende begrep, men er i dag et ideal for hvordan småstater skal forholde seg til nærliggende stormakter.

(Uutela 2020: 411). Innsettelsen av Paasikivi som statsminister og president, representerte endring i den finske strategiske kulturen. Om Finland hadde sluppet unna andre verdenskrig, er det ikke sikkert at Paasikivi ville blitt president etter krigen. Forklaringsvariabelen: *Mellomkrigstidens aggressive politikk mot Sovjetunionen hadde fått fatale konsekvenser, og Finland ønsket en ny og mer sovjetisk-vennlig kurs, noe statsminister og president Paasikivi ble personifiseringen av*, vil oppgaven hevde å være en nødvendig årsak til at Finland valgte en mer sovjetvennlig sikkerhetspolitikk og dermed å ikke skrive under på Atlanterhavspakten.

I den finske casen, kan også de fire forklaringsvariablene bidra til å forklare hvorfor Finland sa nei til Atlanterhavspakten. Sovjetunionens interesser, Finlands lange grense mot stormakten i øst og erfaringene fra andre verdenskrig var de viktigste faktorene til at Finland valgte en østlig nøytralitet. Videre vil analysekapitlet gjøre en samlende analyse av de tre statenes sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig, og dermed svare på problemstillingen: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?*

5.5 Samlende analyse

I lys av MSSD-metoden, vil oppgaven i seksjonens første del repetere kort fra metodekapitlet en del likheter mellom de tre casene Norge, Sverige og Finland. Likhetene vil bidra til å forstå hvilke forskjeller som var avgjørende for at de tre statene valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs på tross av de nevnte likhetene. I metodekapitlet ble det påpekt at likhetene ikke er eksakt like. Oppgavens ambisjon er ikke å skape et matematisk eksperiment som John Stuart Mill, men å peke på en del likhetstrekk som kan forsvare oppgavens valg av å benytte MSSD-metoden.

5.5.1 Likheter

I oppgavens metodekapittel, ble likhetene mellom Norge, Sverige og Finland delt inn i to undergrupper. For det første er Norge, Sverige og Finland småstater i internasjonal politikk. Småstatspolitikken fører til at de tre statene må i større grad ta hensyn til det internasjonale anarkiet enn stormaktene. De tre statene har også vært opptatt av kollektiv sikkerhet og internasjonale avtaler for å forsøke å temme stormaktene. I tillegg til å være småstater, ligger alle de tre statene perifert geografisk plassert nord i Europa. De tre nordiske statene ligger dermed ikke mellom to stormakter på land, som for eksempel statene i Øst-Europa. I det nye, bipolare maktsystemet etter andre verdenskrig, ønsket de nordiske statene å samarbeide med

USA (Lundestad 1980). Levy og Thompson (2010) teoretiserer dette ved at stormakter til sjøs er ikke like truende som landstater.

Innenrikspolitiske forhold og verdier i Norge, Sverige og Finland dem nærmere USA enn Sovjetunionen. De tre nordiske statene er «likesinnade länder», som er sosialt, politisk, og kulturelt homogene. Innenrikspolitisk var og er de tre statene demokratier, og de deler økonomisk system, frihetstanke, religion og en god del historie. Flere likheter innad i sin stat og en felles småstatspolitikk, fører til at det er mange nok likheter mellom de tre statene til å forsvare bruken av MSSD-metoden. På tross av de mange likhetene, valgte de tre statene ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig. Videre vil oppgaven vurdere hvorfor Norge, Sverige og Finland valgte ulik kurs.

5.5.2 Forskjeller

For å svare på oppgavens problemstilling: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?*, vil oppgaven videre vurdere de viktigste årsakene til at de tre statene valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig. Basert på teorien, den empiriske kartleggingen og analysen over, vil masteroppgaven argumentere for at stormaktenes interesser, regional lokasjon og strategisk kultur var viktige forskjeller casene imellom som førte til ulik sikkerhetspolitikk. De tre faktorene vil vurderes i hver sin del.

5.5.2.1 Stormaktenes interesser

Den empiriske kartleggingen og delanalysene har funnet støtte for at stormaktene spiller en viktig rolle i hvorfor Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitikk. I det nyklassiske realistiske rammeverket, får stormaktene stor plass. På grunn av sine «material power capabilities», spiller stormaktene en stor rolle i det anarkiske systemet. Småstatene må ta hensyn til stormaktenes maktmidler og interesser. For Norges vedkommende var det stormaktene som åpnet muligheten for at Norge kunne velge en sikkerhetspolitisk vestvending. Den kalde krigen kom også til Norden, og både Vestmaktene og Sovjetunionen ønsket å øke sin innflytelse i området. Vestmaktene forsøkte først og fremst å få Sverige og Norge inn i en militær allianse. Sovjetunionen var mest opptatt av å forhindre at Finland igjen ble et springbrett for et angrep på Sovjetunionen, og at Sverige forble nøytrale for å hindre en frontlinje mellom øst og vest i Norden. Forholdet mellom stormaktene bidro også til at brobyggingspolitikken

som Sverige og Norge førte måtte revurderes. Etter et stadig økende skille mellom øst og vest i 1947, begynte Sverige og Norge på en ulik sikkerhetspolitisk kurs (Noreen 1994: 162).

For Finland var Sovjetunionens interesser spesielt viktig i forhold til Norge og Sverige. På tross av at alle tre statene ikke ønsket å provosere Sovjetunionen, var det spesielt Finland som måtte ta hensyn til sin mektige nabo i øst.⁴⁴ Sovjetunionens sikkerhetsinteresser førte til at de ønsket en avtale med Finland etter det endelige fredsoppgjøret i Paris. Den sovjetisk-finske VSB-avtalen, ble sett på av Urho Kekkonen (1981/1983: 33) som en nasjonal nødvendighet for å ta hensyn til Sovjetunionens interesser. VSB-avtalen gjorde Finland til østvendte nøytrale, og det ble dermed umulig å velge Atlanterhavspakten. Sovjetunionen gjorde det også vanskelig for Sverige å vestvende seg sikkerhetspolitisk på grunn av at Finlandsargumentet. Sverige inn i et vestlig militært samarbeid ville skape økt konflikt i Norden og truet Finlands selvstendighet.

Andre verdenskrig førte til en endring i maktbalansen i internasjonal politikk. Fram til krigen brøt ut, var det i stor grad de europeiske maktene som bestemte over krig og fred. I Nordens nærområde var det spesielt Storbritannia, Tyskland og Russland/Sovjetunionen som hadde innflytelse. Etter andre verdenskrigs slutt hadde Tyskland blitt okkupert og Storbritannia hadde blitt svekket. Igjen stod supermaktene USA og Sovjetunionen. De tre nordiske statene kunne ikke lenger velge mellom ulike stormakter, nå var det enten øst eller vest som gjaldt. Sverige og Finland kunne ikke lenger lene seg mot Tyskland. De måtte velge en av to maktblokker, eller å holde seg nøytrale.

Resultatet av valget mellom øst og vest, ble at Norge valgte vest, Sverige valgte nøytralitet, mens Finland ble østvendte nøytrale. På tross av at både USA og Sovjetunionen ønsket størst mulig kontroll i Norden, ble sluttresultatet i Norden et trygt kompromiss for stormaktene. Den såkalte «nordiske balansen» ble akseptert av stormaktene og bidro til å gjøre Norden til et fredfullt hjørne under den kalde krigen (Andrén 1996: 81). At Sovjetunionens interesser ble viktigere jo lenger øst i Norden en befant seg, tyder på at den regionale lokasjonen kan forklare hvorfor sovjetiske interesser var en nødvendig årsak for hvorfor Sverige og Finland valgte bort Atlanterhavspakten, mens Vestmaktenes interesser var en nødvendig årsak for hvorfor Norge skrev under på Atlanterhavspakten.

⁴⁴ Et eksempel på dette, er at både Norge og Sverige takket ja til Marshallhjelp, mens Finland sa nei (Pharo 1994: 207).

5.5.2.2 Regional lokasjon

På tross av at Norge, Sverige og Finland deler en perifer plassering i Europa, har de ulike geografisk plassering innad i Norden. Norge er det vestvendte landet i regionen, som er knyttet til Atlanterhavskysten. Sverige ligger i midten, og grenser til Østersjøen i sør og øst. Finland har Østersjøen i vest og sør. Plasseringen fører til at Sverige og Finland er mer land- og Østersjøorientert enn Norge (Andrén 1996: 31). Dette gjelder også i sikkerhetspolitikken. Sjøstaten Norge har i større grad lent seg mot Storbritannia for stormaktstøtte. Sjøstater blir på grunn av sin geografi, tett knyttet til den dominerende stormakten på havet. Sverige og Finland derimot, har historisk vært tettere knyttet Tyskland for å holde Russland/Sovjetunionen på en armlengdes avstand (Pharo 1994: 201). Spykman påpeker at landstater må først og fremst forholde seg til sine nabostater. Dette gjelder spesielt for småmakter som grenser til et stort land med både mye potensiell og reell makt som Sovjetunionen. Sovjetunionen har enda sterkere interesser i Norden enn Vestmaktene fordi USA og Storbritannia er «offshore balancers», som ikke deler landegrense med de nordiske statene.

Professor Klaus Dodds (2007) og Taliaferro (2009) påpeker at geografien må knyttes til maktpolitikken. Sverige og Finland har gjennom historien hatt større problemer med Russland/Sovjetunionen enn det Norge har hatt. Fram til Finlands selvstendighet, har Sverige og Russland delt grense og vært i en rekke konflikter (Ericson Wolke 2022: 170). Etter at Finland ble selvstendige, delte og deler Finland og Russland/Sovjetunionen en 1 340 kilometer lang grense. Finland lå i tillegg nært Sovjetunionens nest største by Leningrad. Dette gjorde Finland til en større trussel for Sovjetunionen enn Norge og visa versa. Norge delte ingen grense med Sovjetunionen før andre verdenskrig, og fikk deretter en grense på knappe 200 kilometer etter fredsavtalen (Røksund 1996: 72). Finlands geografiske plassering tett Sovjetunionen gjorde et nordisk samarbeid knyttet til Vestmaktene uaktuelt (Erlandsson 2015: 35). Den regionale lokasjonen bidro til at Sovjetunionen hadde sterkere sikkerhetsinteresser i Finland enn i Norge og Sverige. Den regionale lokasjonen kan forklare hvorfor Vestmaktene interesser var viktigere i Norge enn i Sverige og spesielt Finland.

5.5.2.3 Strategisk kultur

I tillegg til at strukturnivået med variablene regional lokasjon og stormaktene interesser spilte viktige roller i at Norge, Sverige og Finland valgte ulike sikkerhetspolitiske kurs, var også den strategiske kulturen en nødvendig variabel. Forklaringer på samfunnsnivå er nødvendig for å øke forklaringskraften og forklare endring i forhold til strukturrealismen. Strategisk kultur

bidrar til å forklare anomalier i det strukturrealistiske paradigmet, ved at stater som er relativt likt plassert i det internasjonale anarkiet, velger ulike sikkerhetspolitiske løsninger. Andre forklaringer på samfunnsnivået kunne i større grad undersøke det psykologiske hos beslutningstakerne, eller byråkratiske modeller for å studere beslutningsprosessen innad i staten. Denne oppgaven har valgt, basert på empirien og fokuset på staters tolkning av internasjonale forhold, at den strategiske kulturen er den mest fungerende forklaringsvariabelen på samfunnsnivået.

Historiske erfaringer med en strategisk kultur, er som Ripsman et al. (2016) påpeker, noe som danner grunnlaget for en ny strategisk kultur. De tre statenes erfaringer fra andre verdenskrig tyder på at alle statene ønsket å føre en ideologisk sikkerhetspolitikk fram til de følte seg alvorlig truet. I mellomkrigstiden førte Norge, Sverige og Finland en sikkerhetspolitikk som stolte på internasjonalt samarbeid og kollektiv sikkerhet. Sverige beholdt nøytraliteten under andre verdenskrig og kunne bruke erfaringene fra samhandlingen i Folkeforbundet som grunnlag for sin sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig (Noreen 1994: 221). Nøytraliteten hadde holdt Sverige utenfor krig i over 100 år, så hvorfor skulle de endre kurs? I tillegg var Sverige sterkere militært enn sine to naboland, og hadde dermed større sannsynlighet for å beholde nøytraliteten (Fermann 2013c).

Norge og Finland derimot, hadde ikke lyktes med å holde seg utenfor andre verdenskrig. Finland innså etter fortsettelseskrigens slutt, at den sikkerhetspolitiske kursen måtte endres. I stedet for å søke støtte hos andre stormakter i sin ideologiske kamp mot kommunistene, ønsket Finland et godt naboskap med Sovjetunionen. Krigstaperen Finland la om fra en ideologisk strategisk kultur, til i større grad en realpolitisk strategisk kultur. Det samme gjaldt for Norge, spesielt etter 1947. De første årene etter krigen gjorde stormaktenes samarbeid brobyggingspolitikken mulig. Etter at håpet om at de nye supermaktene skulle fortsette samarbeidet begynte å rakne i 1947, trengte Norge en sterk alliansepartner for å unngå et nytt 9. april. Det skandinaviske alternativet var foretrukket ideologisk, men uten tilknytning til Vestmaktene fryktet Norge for sin overlevelse. Erfaringene fra 1940 førte nok også til at Norge overdrev den sovjetiske trusselen, men klok av skade var det ufornuftig å ta sjansen på å stå alene eller i en småstatsallianse mot en supermakt.

Den historiske erfaringen, vil denne oppgaven argumentere for at skinner igjennom hos den norske statsministeren Einar Gerhardsen, den finske statsministeren og presidenten Juho Kusti Paasikivi og den svenske utenriksministeren Östen Undén. Paasikivi skilte seg mest fra de to

andre, gjennom å representere den realpolitiske tankegangen i finsk sikkerhetspolitikk. Paasikivi hevdet at traktater ikke kunne redde små nasjoner, kun makt (Paasikivi 1958/1959: 12). Denne realpolitikken skiller seg i stor grad fra Undén, med Gerhardsen i en mellomposisjon. Gerhardsen ønsket å følge det ideologiske skandinaviske alternativet og beholde troen på FN, samtidig som han fikk samlet partiet raskt om Atlanterhavspakten. Undén derimot, beholdt sin tro på kollektiv sikkerhet, og at internasjonalt samarbeid var grunnpilaren for en fredelig verden og et trygt Sverige. Den svenske statsviteren Erik Noreen (1994: 21), hevder at beslutningstakerne i Norge og Sverige så de samme hendelsene fra 1947 og utover gjennom ulike prismen. Dermed opplevde og tolket de den samme virkeligheten annerledes. Stormaktenes dårlige forhold fra 1947 og utover gjorde lite for å endre den svenske strategiske kulturen, mens Norges krigserfaring gjorde at Norge valgte å endre sin strategiske kultur. Finlands strategiske kultur endret seg allerede i 1944, og umuliggjorde i praksis et vestlig militært samarbeid allerede da. Sverige beholdt sin strategiske kultur og beholdt nøytraliteten, mens Norge ble skremt inn i en stormaktallianse for å unngå et nytt 9. april.

For å oppsummere analysen, har oppgaven funnet empirisk støtte for alle de tolv forklaringsvariablene som ble utledet i teorikapitlet. Basert på teorien har oppgaven argumentert for at stormaktenes interesser, strategisk kultur og geografi ikke kan isoleres fra hverandre (Heikka 2005). Empirien støtter oppunder dette. Stormaktenes interesser, regional lokasjon og strategisk kultur bidro sammen til at Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig. Den bipolare maktbalansen etter andre verdenskrig endret noen av forutsetningene for maktblokkene. Spesielt Sverige og Finland kunne ikke lenger stole på Tyskland som en venn i nøden. De to nye supermaktene USA og Sovjetunionen ønsket begge innflytelse i Norden, men på grunn av statenes geografiske plassering, hadde Sovjetunionen sterkere sikkerhetsinteresser i Finland, mens Vestmaktene var nærmere knyttet sjøstaten Norge. De tre statenes krigserfaringer var også viktig for den sikkerhetspolitiske kursen. Finland ble invadert og Norge ble okkupert, mens Sverige holdt seg utenfor krigen. Det førte til at den strategiske kulturen ble endret i Finland og Norge, men ikke i Sverige.

Helge Pharo (1994: 216) hevder at geopolitikk og historiske erfaringer førte til at Norge og Sverige valgte sikkerhetspolitisk kurs. Denne masteroppgaven støtter dette, og vil også legge til at Finland valgte å endre sin sikkerhetspolitiske kurs av de samme årsakene som Norge og Sverige. Stormaktenes interesser, regional lokasjon og strategisk kultur var dermed viktige årsaker til at Norge valgte å skrive under på Atlanterhavspakten i 1949, mens Sverige og Finland

ikke gjorde det. Oppgaven vil argumentere for at erfaringene fra andre verdenskrig og Sovjetunionens makt og interesser var de mest sentrale årsakene til at Norge sa ja til Atlanterhavspakten, mens Sverige og Finland sa nei. Videre vil oppgaven diskutere om de samme forklaringsvariablene kan benyttes til å forklare hvorfor Sverige og Finland søkte om NATO-medlemskap i 2022.

Kapittel 6

Diskusjon og konklusjon

Diskusjonskapitlet vil bestå av fire seksjoner. Den første seksjonen vil knytte oppgavens problemstilling og forklaringsvariabler til i dag. Videre vil kapitlet diskutere oppgavens metode, teoretiske rammeverk og funn.

6.1 Dagens sikkerhetspolitikk: Sverige og Finland inn i NATO

I dag er både Norge, Sverige og Finland medlemmer av NATO. Denne seksjonen vil empirisk og analytisk undersøke om den svenske og finske NATO-søknaden i 2022, kan forklares med de samme forklaringsvariablene som Norge, Sverige og Finlands sikkerhetspolitikk i 1948/1949. Er det stormaktenes interesser, regional lokasjon og strategisk kultur som har ført til at Sverige og Finland har valgt å bli sikkerhetspolitisk vestvendt?

6.1.1 Stormaktenes makt og interesser

En sentral forskjell mellom 1949 og 2022, er at maktbalansen i verden har endret seg. I 1991 kollapset Sovjetunionen og USA stod igjen som den eneste supermakten i verden (Fukuyama 2020). Sovjetunionens fall gjorde at den eksterne bremsen for finsk-svensk samarbeid ble borte (Salonius-Pasternak & Vanhanen 2020: 4). Etter Sovjetunionens fall kunne Finland avslutte VSB-avtalen og begynne å nærme seg Vesten og NATO, noe Sverige hadde allerede begynt

med siden 1950-tallet (Roitto & Holmila 2021: 107). Matti Roitto og Antero Holmila (2021: 92) argumenterer for i artikkelen «Liquid neutrality: Paradoxes of democracy in Finnish and Swedish NATO discussions?», at Sverige og Finland i hemmelighet har nærmet seg NATO gradvis gjennom militære og teknologiske avtaler. På tross av nøytraliteten, argumenterer professor Andrew Cottey (2013) for at Sverige og Finland har vært mye nærmere NATO enn andre nøytrale europeiske stater⁴⁵ siden den kalde krigen. Finland, og spesielt Sverige har knyttet bånd til NATO gjennom å være med i flere NATO-øvelser. Sverige gjorde som Norge etter den kalde krigen og la om til et innsatsforsvar som førte til interoperabilitet med NATO (Regeringskansliet 2024). Dette gjorde det enklere senere å bli medlem av NATO.

Russlands økende aggresjon og motstand mot USAs hegemoni har ført til endringer i Europa. Russlands okkupasjon av Krim i 2014 førte til at geopolitikken kom tilbake til Øst-Europa og Norden (Roitto & Holmila 2021: 102). Sverige og Finland begynte å ruste opp etter 2014, og knyttet stadig sterkere militære bånd til USA. I 2014 var Sverige og Finland med på NATO-toppmøtet i Wales for at vennlige stater skulle kunne samarbeide med NATO (Roitto & Holmila 2021: 103-104). På tross av det økte samarbeidet, var det ikke innenrikspolitisk støtte i Sverige og Finland for å bli et fullverdig medlem av NATO. Både i Sverige og Finland har sosialdemokratene vært imot NATO, mens de konservative og liberale partiene har vært for (Möller & Bjereld 2010: 371). I tillegg har den folkelige opinionen vært imot NATO både i Sverige og Finland (Möller & Bjereld 2010: 371; Roitto & Holmila 2021: 104).

Stormaktene USA og Russland sine interesser, og spesielt deres styrkeforhold, har spilt en viktig rolle for at Finland og Sverige har nærmet seg en sikkerhetspolitisk vestvending. Etter Sovjetunionens kollaps kunne Finland vende blikket vestover. Både USA og Russland har som under den kalde krigen ønsket innflytelse i Norden, mens Russland har mistet en del av sin styrke til å få gjennomslag for sine interesser. Russland svekkede relative makt har muliggjort at USA har kunnet økt sin innflytelse lenger øst i Norden. På tross av at Sverige og Finland gradvis hadde nærmet seg USA og NATO, argumenterte de finske forskerne Charly Salonius Pasternak og Henri Vanhanen (2020: 8) i 2020 for at et svensk og finsk medlemskap i NATO var lite sannsynlig. Videre vil oppgaven kort gjøre rede for de endrede geografiske faktorene som bidro til at Sverige og Finland valgte NATO.

⁴⁵ Stater som Sveits, Østerrike og Irland

6.1.2 Geografi og Baltikum

Mellom 1949 og 2022 har ikke vært store endringer i geografien til Sverige og Finland. Finland deler fortsatt en 1 340 kilometer lang grense til naboen i øst. Likevel vil denne oppgaven argumentere for at geografien har spilt en viktig rolle i Sveriges og Finlands NATO-medlemskap. Endringer av allianser kan føre til at en stat endrer sin regionale lokasjon (Spykman 1938b). Geografien kan bidra til å forklare hvorfor USA og NATO har økt interesse for Sverige og Finland i dag. Kartet under viser Suwałki-korridoren, en korridor på snaue 100 kilometer mellom den russiske enklaven Kaliningrad, Belarus, Polen og Litauen.



Figur 4. Kart over Østersjøen og Suwałki-korridoren med NATO-medlemmer før 2022 i blått (Reigstad 2023).

Etter den kalde krigen, ble de tidligere sovjetstatene Estland, Latvia og Litauen med i NATO. Østersjøen, som under den kalde krigen hadde vært en sjø kontrollert av Warszawapakten (jf. figur 3), hadde blitt en NATO-sjø. NATO hadde sterke interesser i Sverige og Finland for å kunne beskytte Baltikum (Salonius-Pasternak & Vanhanen 2020: 5). Uten forsterkninger fra Østersjøen, ville Estland, Latvia og Litauen være enkle mål for Russland. Kaliningrad i vest og Belarus i øst kan stenge Suwałki-korridoren, og dermed isolere Baltikum. Sverige og Finland ble dermed viktige for NATO. Artikkelen 5⁴⁶ i Atlanterhavspakten ville miste noe av sin troverdighet uten forsterkninger til Baltikum fra Østersjøen. Etter annekteringen av Krim i 2014 gjorde Sverige og Finland avtaler med NATO som gjorde det mulig for dem å benytte deres territorium for å forsvare Baltikum (Roitto & Holmila 2021: 106). Sverige og Finland ble dermed enda tettere knyttet NATO.

⁴⁶ Paktens og NATOs kjerneartikkel. Et angrep på et medlemsland anses som et angrep på alle medlemsland (NATO 2023).

Finlands regionale lokasjon mot Russland, spilte en viktig rolle i det svenske og finske valget om å bli NATO-medlemmer. Finlandsargumentet gjorde det også vanskelig for kun en av statene å bli NATO-medlemmer. Finland ville blitt sikkerhetspolitisk isolert hvis kun Sverige ble med, og motsatt (Roitto & Holmila 2021: 109). På grunn av at et finsk medlemskap i NATO ville gjøre NATOs grenser mot Russland dobbelt så lang (Möller & Bjereld 2010: 378), ville det ikke være gunstig for Russland å skremme Finland inn i NATO. Likevel skjedde nettopp dette etter 24. februar 2022.

6.1.3 Invasjonen av Ukraina som utløsende årsak

Den 24. februar 2022 angrep Russland Ukraina. Finland, et annet russisk naboland, hadde etter den kalde krigen vært en brobygger mellom øst og vest (Thorhallsson & Vidal 2023: 207). Dårlige erfaringer fra en tidligere strategisk kultur, kan føre til en endret strategisk kultur (Ripsman et al. 2016). Invasjonen i Ukraina viste for både den svenske og finske utenrikspolitiske ledelsen at samarbeid med Russland ikke var en garanti for fred (Thorhallsson & Vidal 2023: 211). Denne erfaringen gjorde veien til NATO kort. Finland valgte å beholde nøytraliteten etter Sovjetunionens kollaps av realpolitiske årsaker (Möller & Bjereld 2010: 374). Historisk lærdom fra mellomkrigstiden viste at å angripe en sovende kjempe kunne få alvorlige konsekvenser når den sovende kjempen våkner. Når derimot Russland viste aggresjon, kunne ikke finnene være trygge på at samarbeid ville føre til fred med kjempen i øst. Svenskene hadde videreført sin ideologiske nøytralitet etter den kalde krigen, men da Finland valgte å søke NATO-medlemskap og Sverige ikke kunne være like troverdige nøytrale som i 1949 (Andersson 2007: 140), valgte Sverige å bryte den 200 år lange nøytralitetspolitikken.

Russlands invasjon av Ukraina førte også til å samle opinionen og beslutningstakerne i Sverige og Finland om NATO-medlemskap. Fram til 24. februar 2022, viste opinionmålinger at få i både Sverige og Finland ønsket å bli med i NATO. Opinionens støtte for NATO-medlemskap skjøt fart etter Russlands invasjon av Ukraina, og meningsmålinger indikerte så mye som 78% støtte i Finland og 64% i Sverige (Atchick et al. 2023: 144). For Finland ble Vladimir Putins tale mot slutten av 2021 et vendepunkt. I talen la han bånd på Finlands frihet til å velge allianser selv. Dette fikk den finske presidenten Sauli Väinämö Niinistö til å reagere. Han gjorde uttrykk for i nyttårstalen 1. januar 2022 at Finland var på vei mot NATO (Thorhallsson & Vidal 2023: 211). Etter invasjonen var det bred enighet i opinionen og blant politikerne om at Finland burde

velge NATO (Fittante 2023: 3). Den konservative presidenten og den unge⁴⁷ sosialdemokratiske statsministeren Sanna Marin, ledet an i å samle det politiske Finland om NATO. Den strategiske kulturen hadde endret seg basert på Ukrainas skjebne. I Sverige hadde også NATO-medlemskapet bred politisk enighet (Regeringskansliet 2024). De strukturelle endringene som kom etter 24. februar 2022, var avgjørende for å samle de svenske og finske beslutningstakerne og opinionen om NATO.

For å oppsummere og vurdere om forklaringsvariablene fra 1949 også kan forklare hvorfor Finland og Sverige valgte å søke NATO-medlemskap i 2022, vil oppgaven argumentere for at både stormaktenes interesser, geografi og strategisk kultur spilte en viktig rolle i den svenske og finske NATO-søknaden. USA og NATO hadde store interesser i at Sverige og Finland ble NATO-medlemmer. Sverige og spesielt Finland har et forsvar som vil være et godt bidrag til NATO (Atchick et al. 2023: 144). En dobling av NATOs grense mot Russland, vil gi USA bedre forhandlingskort opp imot Russland. USA har vært en ivrig forkjemper for å få godkjent Sverige og Finland som NATO-medlemmer, og at Finland og Sverige skulle nærme seg NATO og Vesten etter den kalde krigen (Atchick et al. 2023: 145-146). Den korte tiden det tok fra Finland søkte til de ble godkjent tyder på at mye var forberedt før Ukraina (Thorhallsson & Vidal 2023: 195). USA sin strategi om å styrke forholdet til Finland ble intensivert da Sovjetunionen kollapset. Både Sverige og Finland nærmet seg gradvis NATO og gjorde det mulig å bli søke medlemskap raskt etter 24. februar 2022.

Russlands interesser var nødvendige og til slutt avgjørende for at Sverige og Finland valgte NATO. På grunn av geografien, er landstaten Russland den stormakten Sverige og Finland må ta størst hensyn til. Russlands interesser kan ses på som å være nokså like som i 1948; ønsket om en buffersone mot Vestmaktene. Russlands svekkede relative makt og NATO-utvidelsen etter den kalde krigen, økte den russiske frykten for å nok en gang bli invadert fra vest. Russlands invasjon av Ukraina viste at Russland kunne bruke makt for å sikre seg en buffersone. Den store, avgjørende forskjellen mellom 1948/49 og i dag er Russlands relative makt. Russland er sterke nok til å være en trussel, men ikke sterk nok til at Paasikivi-linjen igjen måtte bli en politisk nødvendighet. De russiske interessene virker å være de samme som etter andre verdenskrig, men deres relative makt er svekket. For USA er det motsatt. I 1948/1949 måtte de akseptere «den nordiske balansen», mens i dag er USA sterke nok til å knytte sammen Norge,

⁴⁷ Daniel Fittante hevder i sin artikkel «Generation-based position taking: Unpacking Finland's decision to join NATO» at de yngre politikerne i Finland, inkludert sosialdemokratene, var mer NATO-vennlige.

Sverige og Finland sammen i NATO. Stormaktenes interesser er de samme som etter andre verdenskrig, men den relative makten har endret seg.

Sverige og Finlands regionale lokasjon kan også forklare hvorfor de to statenes sikkerhetspolitikk har forandret seg. Grensene mellom Sverige, Finland og Russland/Sovjetunionen er konstante, men NATOs grenser har flyttet på seg. NATO ønsker å bruke Sverige og Finland til å forsvare Baltikum, mens Sverige og Finland kan tryggere gå inn i en allianse med alliansepartnere på andre siden av Østersjøen. Når Finland ønsket å bli med i NATO, var det naturlig at Sverige også ble med. Finlandsargumentet hadde forsvunnet. Med Sverige og Finland i NATO, har den nordiske balansen veltet mot vest. En bortgjemt, fredlig region har nå fått stor geopolitisk betydning. Russland har fått en ny, lang grense mot NATO og NATO styrker seg i Østersjøen og Baltikum (Alberque & Schreer 2022: 68).

Samtidig som at stormaktenes relative makt og den endrede geopolitiske situasjonen var nødvendig for at Sverige og Finland valgte NATO, var de ikke tilstrekkelige. Innenrikspolitiske forhold må også inkluderes for å analyse Sverige og Finlands sikkerhetspolitiske brudd. Statsviterne Ulrika Möller og Ulf Bjereld (2010: 371) hevder at strukturelle årsaker forklarer hvorfor Sverige og Finland endret sikkerhetspolitisk kurs, men ikke hvorfor de ikke gjorde det i 1991. For den utenrikspolitiske ledelsen i Sverige og Finland, var det erfaringen fra at samarbeid med Russland ikke nødvendigvis ville holde de utenfor krig og konflikt, som bidro til å endre kurs. I Finland samlet 24. februar 2022 konservative og sosialdemokrater om NATO-medlemskapet. Den svenske og finske opinionen endret seg også raskt. Russlands aggresjon skremte fram en endring i de to statens strategiske kultur. Den strategiske kulturen hadde endret seg gradvis i Finland etter den kalde krigen, men som for Norge i 1948, var det russisk aggresjon som overbeviste beslutningstakerne til å velge den transatlantiske alliansen.

I likhet med det nyklassiske realistiske rammeverket og oppgavens kausale logikk, vil oppgaven argumentere for at stormaktenes interesser og regional lokasjon spilte en medvirkende rolle i at Sverige og Finland kunne endre sin sikkerhetspolitiske kurs. De to nevnte variablene er i større grad kontinuitetsvariabler som forklarer sikkerhetsutfordringene over tid, men ikke endring av sikkerhetspolitikken. Stormaktenes relative makt og Russlands aggressivitet for å sikre seg en buffersone var nødvendig for at Sverige og Finland valgte en sikkerhetspolitisk vestvending. Samtidig var det også et innenrikspolitisk insentiv om å velge NATO, som hadde vokst seg sterkere etter den kalde krigen, og ble utløst av Russlands invasjon av Ukraina. Stimuliet fra strukturnivået hadde igangsatt endringer innad i staten (jf. figur 1). NATO hadde vist seg å gi

mange fordeler for små stater (Thorhallsson & Vidal 2023: 197). Småstatenes gode erfaringer med NATO kombinert med Russlands aggresjon, førte til at opinionen og beslutningstakerne i Sverige og Finland endret kurs. Den strategiske kulturen som hadde utviklet seg etter den kalde krigen og spesielt i perioden 2014-2022, bidrar til å forklare hvorfor Finland og Sverige valgte NATO i 2022 og ikke i 1991.

6.2 Metoden, casene og videre forskning

Diskusjonskapitlets andre og tredje seksjon vil vurdere oppgavens bidrag inn i en større sammenheng. Denne seksjonen vil vurdere mulige utfordringer med en komparativ studie av norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, men også argumentere for at det er mulig å sammenligne de tre statene. Avslutningsvis vil denne seksjonen vurdere hva som kan undersøkes i videre forskning.

I metodekapitlet har oppgaven diskutert MSSD-metoden. For å kunne etablere årsakssammenhenger, er det viktig at casene som studeres har en del fellesnevner. Et av oppgavens bidrag til litteraturen, er å sammenligne norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk. Litteraturen består allerede av flere sammenligninger mellom norsk og svensk sikkerhetspolitikk, og mellom svensk og finsk sikkerhetspolitikk. Styrken til å inkludere tre caser i den komparative studien er å øke generaliserbarheten. Likevel vil ikke oppgavens ambisjon være å generalisere funnene til andre caser. Gideon Rose (1998) påpeker at å analysere staters utenrikspolitikk, krever kunnskap om den enkelte staten. Likevel kan det teoretiske rammeverket gi en retning på hva en kan se etter i studiet av småstaters sikkerhetspolitikk.

Tre caser i stedet for to kan føre til flere mulige feilkilder. På tross av at Norge, Sverige og Finland deler en felles politisk kultur og er perifere småstater i internasjonal politikk, er det ikke nødvendigvis et 1:1 forhold mellom likhetene. Den finske og norske politiske kulturen er nokså lik, men ikke eksakt den samme. De tre statene deler også en god del historie, men ikke all historie. For eksempel opplevde Finland en borgerkrig på 1900-tallet, det gjorde ikke Norge og Sverige. Sverige er også en småstat, men var likevel militært overlegne Finland og spesielt Norge etter andre verdenskrig. Mangelen på eksakte likheter, gjør at feilkilder kan påvirke resultatene. På tross av dette vil oppgaven hevde at Norge, Sverige og Finland er like nok til at MSSD-metoden er fruktbar for å undersøke hva som gjorde at de tre statene valgte ulik sikkerhetspolitikk etter andre verdenskrig. En bred litteraturgjennomgang, teori og få

forklaringsvariabler bidrar til å bøte på noen av utfordringene som hører med den komparative metoden.

Forklaringsvariablene som tidlig kom til syne ved en kort litteraturgjennomgang viste seg å ha empirisk støtte i dypdykket av litteraturen. Den teoretiske innsikten fra nyklassisk realisme, hvor stormaktene på strukturnivå, kombinert med innenrikspolitiske faktorer på samfunnsnivå kan forklare en stats sikkerhetspolitikk, bidro til tre av oppgavens forklaringsvariabler. Den siste forklaringsvariabelen var i større grad skapt av induksjon fra litteraturen, og ble dermed et bidrag til den teoretiske debatten i studiet av internasjonal politikk. En annen variabel som har dukket opp i empirien, men ikke blitt analysert i denne oppgaven, er opinionens rolle. Basert på teori og empiri har oppgaven valgt strategisk kultur som variabel på samfunnsnivå, men til videre forskning kunne det vært aktuelt å legge til opinionen som en forklaringsvariabel. Samtidig virker ønsket fra den politiske eliten i å fremstå som samlet i sikkerhetspolitikken, til at folkeavstemning ikke var ønskelig i Sverige og Finland før NATO-søknaden i 2022 (Stangvik 2023: 83). Likevel kunne opinionens rolle i sikkerhetspolitikken være interessant å undersøke. Stormaktenes relative makt, og ikke kun deres interesser, kunne også i større grad blitt analysert. Videre forskning kunne omhandlet andre småstaters sikkerhetspolitikk ved bruk oppgavens teoretiske rammeverk. Dette vil bidra til å lette noe på stormaktsdominansen i nyklassisk realisme.

6.3 Geografi og nyklassisk realisme

Diskusjonskapitlets tredje seksjon vil argumentere for at kombinasjonen av geografi og nyklassisk realisme er en fruktbar kombinasjon for å analysere sikkerhetspolitiske hendelser på kort og lang sikt. Inspirert av Gideon Rose, benytter denne oppgaven et nyklassisk realistisk rammeverk for å forklare enkelthendelser. Inkludering av geografi inn i det nyklassiske rammeverket, vil bidra til at rammeverket kan benyttes over tid (Scholvin 2016: 274-275). Den britiske professoren Colin S. Gray (1996: 258) påpeker at geografien er scenen internasjonal politikk utspiller seg på. Geografien er ikke deterministisk, det er ikke manuset, men å ikke inkludere scenen vil gjøre analysen mangelfull. Norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk ble ført både i 1948/49 og 2022 basert på deres regionale lokasjon. Uten en grense på 1 340 kilometer mot Russland/Sovjetunionen, hadde nok den finske sikkerhetspolitikken sett annerledes ut. En kan også argumentere for at det var de nordiske statenes perifere geografiske plassering, som holdt dem utenfor konflikter under den kalde krigen. Samtidig påvirker andre

indre og ytre faktorer en stats sikkerhetspolitikk, og å legge til realisme-variabler bidrar til å hente fram det beste i de ulike teoriene. Den amerikanske statsviteren Phil Kelly (2019: 41) argumenterer for at det er viktig å skille geopolitikk og realisme, men denne oppgaven vil argumentere for at innsikter fra begge teoriene vil øke forklaringskraften og generaliserbarheten. Geografien gir scenen og de lange linjene, nyklassisk realisme gir manuset og økt forklaringskraft av enkelthendelser.

6.4 Konklusjon

I den avsluttende seksjonen vil masteroppgaven oppsummere hva oppgaven har gjort og hva oppgaven har kommet fram til. Oppgaven har undersøkt og analysert problemstillingen: *Hvorfor valgte Norge, og ikke Sverige og Finland, en sikkerhetspolitisk vestvending i 1949?* I tillegg har oppgaven diskutert Sverige og Finlands NATO-søknad, og om de samme forklaringsvariablene som i 1948/1949 kan benyttes i 2022. Oppgaven kom fram til at både regional lokasjon, stormaktenes interesser og strategisk kultur bidro til at Norge valgte Atlanterhavspakten, mens Sverige og Finland ikke gjorde det. Norges vestvendte plassering ut mot Atlanterhavet knyttet staten nærmere Vestmaktene enn Sovjetunionen. Vestmaktene interesser ble derfor viktigere for Norge enn for Sverige og Finland. Oppgaven vurderte derfor at Vestmaktene interesser var nødvendige for den norske tilslutningen til Atlanterhavspakten, mens Sovjetunionens interesser var nødvendige for at Sverige og Finland ikke ble tilsluttet Pakten. Sverige, og spesielt Finland, lå for nærme supermakten i øst til å vestvendes sikkerhetspolitisk. At Norge og Finland, som ble henholdsvis okkupert og invadert under andre verdenskrig, endret sin sikkerhetspolitiske kurs, tyder på at historiske erfaringer var en nødvendig årsak til de nordiske statenes sikkerhetspolitiske veivalg. På tross av at Vestmaktene ønsket å inkludere både Sverige og Norge i et vestlig militært samarbeid, ønsket Sverige å beholde sin nøytralitetspolitikk som de hadde lyktes med i over 100 år.

I diskusjonskapitlet fant oppgaven empirisk støtte for at de samme forklaringsvariablene også kan benyttes til å forklare hvorfor Sverige og Finland søkte om NATO-medlemskap i 2022. De viktigste endringene mellom 1948/49 og 2022 var at Russland ikke lenger var en supermakt, men en revisjonistisk og svekket stormakt. Etter den kalde krigen kunne Finland og Sverige nærme seg NATO, og invasjonen av Ukraina fikk samlet beslutningstakerne og opinionen om å endre den sikkerhetspolitiske kursen. I tillegg førte NATOs ønske om å forsvare Baltikum, til at geografien spilte en rolle i å endre den svenske og finske sikkerhetspolitiske kursen. Den

norske, svenske og finske empiren fra etter andre verdenskrig og etter den kalde krigen virker å støtte oppgavens teoretiske rammeverk. Statenes regionale lokasjon og stormaktenes interesser fører til nokså like sikkerhetsutfordringer over tid, mens stormaktenes relative makt, kombinert med strategisk kultur basert på historiske erfaringer, førte til at Sverige og Finland endret kursen i 2022.

Denne oppgavens bidrag i faglitteraturen har vært å sammenligne norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk, og å benytte en syntese mellom nyklassisk realisme og geografi som det teoretiske rammeverket. Ved bruk av MSSD-metoden, har oppgaven redegjort for en god del likheter mellom de tre statene. Likhetene er ikke eksakt like, men likevel vil denne oppgaven hevde at likhetene bidrar til å tydeliggjøre kausale sammenhenger. Ved å holde likhetene konstant, kan en etablere årsakssammenhenger ved å se på de avgjørende forklaringsvariablene som førte til at Norge, Sverige og Finland valgte ulik sikkerhetspolitisk kurs etter andre verdenskrig. Inkluderingen av geografi inn i det nyklassiske realistiske rammeverket, har økt forklaringskraften. Oppgavens ambisjon har vært å skape et teoretisk rammeverk til å forklare norsk, svensk og finsk sikkerhetspolitikk. Dette rammeverket kan være nyttig for å studere andre småstaters sikkerhetspolitikk, både over tid og enkelthendelser.

Litteratur

- Ahonen, P. (1992). Domestic Turmoil and Diplomatic Isolation: The Lapua Movement in Finnish Foreign Policy, 1929-1932. *East European Quarterly*, 26(4), 499-523.
<https://www.proquest.com/docview/1297312023/fulltextPDF/889513C1086C4E62PQ/?accountid=12870&sourcetype=Scholarly%20Journals>
- Alberque, W. & Schreer, B. (2022). Finland, Sweden and NATO Membership. *Survival*, 64(3), 67-72. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2078046>
- Alpha History (u.å.). *Den kalde krigen*. Hentet 02.05.2024 fra:
<https://no.alphahistory.com/kald-krig/>
- Anckar, C. (2008). On the Applicability of the Most Similar Systems Design and the Most Different Systems Design in Comparative Research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(5), 389-401. <https://doi.org/10.1080/13645570701401552>
- Andersson, J. J. (2007). A New Swedish Defence for a Brave New World. I J. H. Matlary & Ø. Østerud (Red.), *Denationalisation of Defence: Convergence and Diversity* (s. 134-156). Routledge.
- Andrén, N. (1996). *Maktbalans och alliansfrihet: svensk utrikespolitikk under 1900-talet*. Norstedts juridikk.
- Andrews, T. & Vassenden, A. (2007). Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 15(2), 151-162.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2007-02-02>
- Asdal, K. & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse: en praksisorientert metode*. Cappelen Damm akademisk.
- Atchick, K., Belkin, P. & Bowen, A. S. (2023). NATO: FINLAND JOINS AS SWEDEN'S ACCESSION FACES DELAY. *Current Politics and Economics of Europe*, 34(2/3), 143-146.
<https://www.proquest.com/scholarly-journals/nato-finland-joins-as-swedens-accession-faces/docview/2862701078/se-2?accountid=12870>

- Aunesluoma, J. (2012). A Nordic Country with East European Problems: British views on Post-war Finland, 1944-1948. *Scandinavian Journal of History*, 37(2), 230-245. <https://doi.org/10.1080/03468755.2012.667605>
- Berger, T. U. (1998). *Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan*. Johns Hopkins University Press.
- Blidberg, K. (1987). *Just Good Friends: Nordic Social Democracy and Security Policy 1945-50*. Forsvarshistorisk forskningssenter.
- Brodin, K. (1971). *Finlands utrikespolitiska doktrin: En innehållsanalys av Paasikivis och Kekkonens uttalanden åren 1944-1968*. Läromedelsförlagen.
- Cottey, A. (2013). The European Neutrals and NATO: Ambiguous Partnership. *Contemporary Security Policy*, 34(3), 446-472. <https://doi.org/10.1080/13523260.2013.842295>
- Dodds, K. (2007). *Geopolitics: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Ericson Wolke, L. (2022). *Gustavus Adolphus, Sweden and the Thirty Years War, 1630-1632*. Pen & Sword Books Limited.
- Eriksen, K. E. (1972). *DNA og NATO: en redegjørelse for debatten og vedtakene i Det norske arbeiderparti 1948-49*. Gyldendal.
- Erlandsson, S. (2015). Bakom allians(frihet)en. Om Sverige, Nederländerna och 1948 års säkerhetspolitiske val. *Militärhistorisk Tidskrift*, 63(1), 19-44. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn%3Anbn%3Ase%3Auu%3Adiva-283510>
- Ferguson, N. (2006). Empires with Expiration Dates. *Foreign policy*, 37(5), 46-52. <https://www.jstor.org/stable/25462083>
- Fermann, G. (2013a). Utenrikspolitikk mellom barken og veden. I G. Fermann (Red.), *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering* (s. 11-17). Cappelen Damm Akademisk.
- Fermann, G. (2013b). Intern og ekstern suverenitet som grunnlag for utenrikspolitikken. Norsk selvråderett i filosofisk og historisk perspektiv. I G. Fermann (Red.), *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering* (s. 21-46). Cappelen Damm Akademisk.
- Fermann, G. (2013c). Utenrikspolitisk praksis. Handlingsrom, interesser og virkemidler. I G. Fermann (Red.), *Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering* (s. 47-88). Cappelen Damm Akademisk.

- Fields, M. (2020). *Defending Democracy in Cold War Finland: British and American Propaganda and Cultural Diplomacy in Finland, 1944-1970*. Brill.
- Fittante, D. (2023). Generation-based position taking: Unpacking Finland's decision to join NATO. *Party Politics*, 0(0) 1-11. <https://doi.org/10.1177/13540688231188479>
- Fukuyama, F. (2020). *End of History and the Last Man* (4. utg.). Penguin Books Ltd.
- Gerrard, C. (2005). *The Foreign Office and Finland: Diplomatic Sideshow*. Routledge.
- Gray, C. S. (1996). A Debate on Geopolitics: The Continued Primacy of Geography. *Orbis*, 40(2), 247-259. [https://doi.org/10.1016/S0030-4387\(96\)90063-0](https://doi.org/10.1016/S0030-4387(96)90063-0)
- Gvalia, G., Lebanidze, B. & Siroky, D. S. (2019). Neoclassical realism and small states: Systemic constraints and domestic filters in Georgia's foreign policy. *East European Politics*, 35(1), 21-51. <https://doi.org/10.1080/21599165.2019.1581066>
- Haapala, P. (2014). The Expected and Non-expected Roots of Chaos: Preconditions of the Finnish Civil War. I T. Tepora & A. Roselius (Red.), *The Finnish Civil War 1918: History, Memory, Legacy* (s. 21-50). Brill.
- Hanhimäki, J. (1994). "Containment" in a Borderland": The United States and Finland, 1948–49. *Diplomatic History*, 18(3), 353-374. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7709.1994.tb00218.x>
- Hatlen, J. F. (2020). *Historikerens kode: veien til historisk forståelse*. Universitetsforlaget.
- Hauge, J. C. (1989). *Norges vei til NATO*. Den norske atlantehavskomite.
- Heikka, H. (2005). Republican Realism: Finnish Strategic Culture in Historical Perspective. *Cooperation and Conflict*, 40(1), 91-119. <https://doi.org/10.1177/0010836705049736>
- Heywood, A. (2015). *Political Theory: An Introduction* (4. utg.). Palgrave Macmillan.
- Hobson, R. (2013). Slutten på det klassiske europeiske statssystemet 1871-1945. I H. H. Waage, R. Tamnes & H. H. Vik (Red.), *Krig og fred i det lange 20. århundre* (s. 19-40). Cappelen Damm Akademisk.
- Holmén, J. (2022). The autonomy of higher education in Finland and Sweden: Global management trends meet national political culture and governance models. *Comparative Education*, 58(2), 147-163. <https://doi.org/10.1080/03050068.2021.2018826>

- Holmila, A. (2012). Transition from war to peace and cultural history: the case of Finland, 1944-1948. *Öt Kontinens*, 10(1), 53-62.
<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=30638>
- Huseynov, V. (2019). *Geopolitical Rivalries in the "Common Neighborhood": Russia's Conflict with the West, Soft Power, and Neoclassical Realism*. Ibidem Press.
- Ibsen, H. (2006). *Terje Vigen*. Gyldendal. (Opprinnelig utgitt 1892).
- Johnsen, A. B., Ali, I. & Solheim, E. K. (2024, 7. mars). Nå blir Sverige Nato-medlem: - En gledens dag. *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/L18BA4/i-dag-blir-sverige-nato-medlem>
- Kaarninen, M. (2021). Red Orphans' Fatherland: Children in the Civil War of 1918 and Its Aftermath. I V. Kivimäki, T. Vahtikari & S. Suodenjoki (Red.), *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800–2000* (s.163-186). Springer Nature.
- Kalela, J. (1971). *Grannar på skilda vägar: Det finländsk-svenska samarbetet i den finländska och svenska utrikespolitiken 1921-1923* (D. Lindberg, Overs.). Suomen historiallinen seura. (Opprinnelig utgitt 1971).
- Kekkonen, U. (1983). *Finland mellom øst og vest* (O. Dahl, Overs.). (Opprinnelig utgitt 1981).
- Kelly, P. (2019). Rescuing Classical Geopolitics: Separating Geopolitics from Realism. *Geopolitics, History, and International Relations*, 11(1), 41-58.
<https://www.proquest.com/scholarly-journals/rescuing-classical-geopolitics-separating-realism/docview/2251626708/se-2?accountid=12870>
- Kennedy, P. (1988). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. William Collins.
- Kirby, D. (2000). Divinely Sanctioned: The Anglo-American Cold War Alliance and the Defence of Western Civilization and Christianity, 1945-48. *Journal of Contemporary History*, 35(3), 385-412. <https://www.jstor.org/stable/261027>
- Krosby, H. P. (1960). The Communist Power Bid in Finland in 1948. *Political Science Quarterly*, 75(2), 229-243. <https://www.jstor.org/stable/2146156>

- Levy, J. S. & Thompson, W. R. (2010). Balancing on Land and at Sea: Do States Ally against the Leading Global Power? *International Security*, 35(1), 7-43.
<https://www.jstor.org/stable/40784645>
- Lundestad, G. (1980). *America, Scandinavia and the Cold War 1945-1949*. Universitetsforlaget.
- Matala, S. (2023). National Security, Security of Supply. Finlandisation as a Diplomatic Practice and the Finnish Energy Dependency on the Soviet Union, 1948-1992. *The International History Review*, 45(3), 551-571.
<https://doi.org/10.1080/07075332.2022.2155212>
- May, T. (2001). *Social Research: Issues, Methods and Process* (3. utg.). Open University Press.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton.
- Meibauer, G., Desmaele, L., Onea, T., Kitchen, N., Foulon, M., Reichwein, A. & Sterling-Folker, J. (2021). Forum: Rethinking Neoclassical Realism at Theory's End. *International Studies Review*, 23(1), 268-295. <https://doi.org/10.1093/isr/viaa018>
- Mill, J. S. (1882). *A System of Logic, Ratiocinative and Inductive* (8. utg.). Harper & Brothers Publishers. E-bok utgitt av Project Gutenberg.
<https://www.gutenberg.org/cache/epub/27942/pg27942-images.html>
- Moses, J. W. & Knutsen, T. L. (2019). *Ways of Knowing: Competing Methodologies in Social and Political Research* (3. utg.). Red Globe Press.
- Möller, U. & Bjereld, U. (2010). From Nordic neutrals to post-neutral Europeans: Differences in Finnish and Swedish policy transformation. *Cooperation and Conflict*, 45(4), 363-386. <https://www.jstor.org/stable/45084616>
- Naimark, N. M. (2019). *Stalin and the Fate of Europe: The Postwar Struggle for Sovereignty*. Harvard University Press.
- NATO (2023, 4. juli). *Collective defence and Article 5*.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

- Noreen, E. (1994). *Brobygge eller blockbildning? De norska och svenska utrikesledningarnas säkerhetspolitiska föreställningar 1945-1948* [Doktorgradsavhandling]. Uppsala Universitet.
- Nyhamar, J. (1983). *Einar Gerhardsen II 1945-1983*. Tiden Norsk Forlag.
- Olstad, F. (1999). *Einar Gerhardsen: en politisk biografi*. Universitetsforlaget.
- Onea, T. (2012). Putting the 'Classical' in Neoclassical Realism: Neoclassical Realist Theories and US Expansion in the Post-Cold War. *International Relations*, 26(2), 139-164. <https://doi.org/10.1177/0047117811430674>
- Oredsson, S. (1993). Stormaktsdrömmar och stridsiver: Ett tema i svensk opinionsbildning och politik 1910-1942. *Scandia*, 59(2), 257-296. <https://journals.lub.lu.se/scandia/article/view/1080/865>
- Paasikivi, J. K. (1959). *President J. K. Paasikivis minnen: II Mellankrigstiden- som sändebud i Moskva* (R. Numelin, Overs.). Bonniers. (Opprinnelig utgitt 1958).
- Palm, T. (1986). Vem var Östen Undén? *Svensk Tidskrift*, 76(52), 381-385. <https://www.svensktidskrift.se/arkiv100/1986/99%20Thede%20Palm%3B%20Vem%200var%20%C3%96sten%20Und%C3%A9n.pdf>
- Pharo, H. (1994). Scandinavia. I D. Reynolds (Red.), *The Origins of the Cold War in Europe: International Perspectives* (s. 194-218). Yale University Press.
- Pharo, H. (2012). Together Again: Anglo-Norwegian relations and the early Cold War. *Scandinavian Journal of History*, 37(2), 261-277. <https://doi.org/10.1080/03468755.2012.667968>
- Polvinen, T. (1969). *Finland i stormaktspolitiken 1941-1944: bakgrunden till fortsättningskriget* (T. Warburton, Overs.). Norstedt. (Opprinnelig utgitt 1964).
- Polvinen, T. (1986). *Between East and West: Finland in international politics, 1944-1947* (D. G. Kirby and P. Herring, Overs.). University of Minnesota Press. (Opprinnelig utgitt 1979).
- Prop. 206 (1948). *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående visa frågor rörande försvarets organisation; given Stockholms slott den 9 april 1948*. Riksdagen. Kungl. Maj:ts Orden.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/kungl.-majts-proposition-nr-206_e930206b1

Prop. 40 (1949). *Om Stortingets samtykke til å inngå en traktat for det nord-atlantiske området (Atlanterhavspakten)*. Utenriksdepartementet.

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1949&paid=2&wid=a&psid=DIVL671&pgid=a_0323

Punch, K. F. (2005). *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches* (2. utg.). Sage Publ.

Regeringskansliet (2024, 3. april). Sveriges och Natos historia.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sverige-i-nato/sveriges-och-natos-historia/>

Reigstad, J. (2023, 9. juli). Er dette Natos svakeste punkt? *NRK*.

<https://www.nrk.no/urix/xl/suwalki-korridoren-omtales-ofte-som-natos-svakeste-punkt-1.16472721>

Riksdagens protokoll (1948, 29. juni). *Sveriges anslutning till en konvention angående europeiskt ekonomiskt samarbeide m. m.* Protokoll nr. 28 §4.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/tisdagen-den-29-juni_e99o28/

Riksdagens protokoll (1949, 9. februar). *Meddelande av ministern för utrikes ärendena*. Protokoll nr. 5 §2.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/1949-andra-kammaren-nr-5_ea9o5/

Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W. & Lobell, S. E. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. Oxford University Press.

Riste, O. (1991). *Isolasjonisme og stormaktsgarantiar: norsk tryggingpolitikk 1905-1990*. Institutt for forsvarsstudier.

- Roitto, M. & Holmila, A. (2021). Liquid neutrality: Paradoxes of democracy in Finnish and Swedish NATO discussions? I A. Koivunen, J. Ojala & J. Holmén (Red.), *The Nordic Economic, Social and Political Model: Challenges in the 21st Century* (s. 91-123). Routledge.
- Rosa, P. (2016). *Strategic Culture and Italy's Military Behavior: Between Pacifism and Realpolitik*. Lexington Books.
- Rose, G. (1998). Review: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51(1), 144-172. <https://www.jstor.org/stable/25054068>
- Roselius, A. (2021). Holy War: Finnish Irredentist Campaigns in the aftermath of the Civil War I V. Kivimäki, T. Vahtikari & S. Suodenjoki (Red.), *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800–2000* (s. 119-155). Springer Nature.
- Røksund, A. (1996). *Vestmaktagent eller god nabo?: Norge i sovjetisk utenrikspolitikk 1945-1949*. Institutt for forsvarsstudier.
- Saarela, T. (2021). To Commemorate or Not: The Finnish Labor Movement and the Memory of the Civil War in the Interwar Period. I V. Kivimäki, T. Vahtikari & S. Suodenjoki (Red.), *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800–2000* (s. 331-363). Springer Nature.
- Salonius-Pasternak, C. & Vanhanen, H. (2020). Finnish-Swedish Defence Cooperation: What History Suggests about Future Scenarios. *FIIA Briefing Paper*, 284, 3-8. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.16639.74406>
- Sandmo, E. (2015). *Tid for historie: en bok om historiske spørsmål*. Universitetsforlaget.
- Scherp, J. (2016). “Krig har en lång rumpa”: Riksdagen och den 200-åriga fredens tidigmoderna rötter. *Historisk tidskrift*, 136(2), 149-184. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:936859/FULLTEXT01.pdf>
- Scholvin, S. (2016). Geographical conditions and political outcomes. *Comparative Strategy*, 35(4), 274-283. <https://doi.org/10.1080/01495933.2016.1222840>
- Schweller, R. L. (2004). Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing. *International Security*, 29(2), 159-201. <https://www.jstor.org/stable/4137589>

- Singleton, F. (1998). *A Short History of Finland* (2. utg.). Cambridge University Press.
- Skodvin, M. (1971). *Norden eller NATO?: Utenriksdepartementet og alliansespørsmålet 1947-1949*. Universitetsforlaget.
- Smith, K. (2019). Recollecting a lost dialogue: Structural Realism meets neoclassical realism. *International Relations*, 33(3), 494–513.
<https://doi.org/10.1177/0047117819834636>
- Spykman, N. J. (1938a). Geography and Foreign Policy, I. *The American Political Science Review*, 32(1), 28-50. <https://www.jstor.org/stable/1949029>
- Spykman, N. J. (1938b). Geography and Foreign Policy, II. *The American Political Science Review*, 32(2), 213-236. <https://www.jstor.org/stable/1948667>
- Stangvik, P. K. (2023). *Sweden's Road to NATO: A Case Study of Systemic, Regional, and Domestic Drivers of Sweden's NATO Bid* [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo.
- Stortingstidende (1947). Utenriksministerens redegjørelse fra FN's generalforsamling.
https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1947&paid=7&wid=a&psid=DIVL619&pgid=b_1052
- Strømmen, K., Toftaker, J., Akkan, I. B. & Myrseth, S. H. (2024, 8. mars). Historisk dag: Sverige er Nato-medlem. NRK.
<https://www.nrk.no/urix/sverige-blir-formelt-medlem-av-nato-1.16794445>
- Stråth, B. (2005). *Union och demokrati. De Förenade rikena Sverige-Norge 1814-1905*. Nya Doxa.
- Stugu, O. S. (2018). *Norsk historie etter 1905: vegen mot velstandslandet* (2 utg.). Samlaget.
- Sverdrup, J. (1996). *Inn i storpolitikken: 1940-1949*. Universitetsforlaget.
- Taliaferro, J. W. (2009). Neoclassical Realism and Resource Extraction: State Building for Future War. I S. E. Lobell, N. M. Ripsman & J. W. Taliaferro (Red.), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* (s. 194-226). Cambridge University Press.
- Taliaferro, J. W., Lobell, S. E. & Ripsman, N. M. (2009). Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy. I S. E. Lobell, N. M. Ripsman & J. W. Taliaferro (Red.),

- Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* (s. 1-41). Cambridge University Press.
- Tamnes, R. (2015). Et lite land i stormaktspolitikken. *Internasjonal politikk*, 73(3), 384-393.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2015-03-04>
- Tamnes, R. (2019). Småstatsrealisme i 70 år. *Internasjonal politikk*, 77(1), 49-59.
<https://doi.org/10.23865/intpol.v77.1617>
- Tepora, T. (2021). Changing Perceptions of 1918: World War II and the Post-War Rise of the Left. I V. Kivimäki, T. Vahtikari & S. Suodenjoki (Red.), *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800–2000* (s. 364-400). Springer Nature.
- Thorhallsson, B. & Vidal, T. S. (2023). Finland's NATO membership: Continuous shelter-seeking strategy. *Scandinavian Political Studies*, 46(3), 194-218.
<https://doi.org/10.1111/1467-9477.12257>
- Thukydid (2021). *History of the Peloponnesian War* (M. Hammond, Overs. og introdusert av P. J. Rhodes). Oxford University Press. (Opprinnelig utgitt c.404 fvt.).
- Undén, Ö. (1924a). Korfu-affärens slutakt. *Tiden*, 16(2), 65-75.
<https://runeberg.org/tiden/1924/0071.html>
- Undén, Ö. (1924b). En kungsväg till fred. *Tiden*, 16(5), 301-306.
<https://runeberg.org/tiden/1924/0307.html>
- Undén, Ö. (1931). Sanktioner och neutralitet. *Tiden*, 23(6), 347-342.
<https://runeberg.org/tiden/1931/0344.html>
- Utdanningsdirektoratet (2019a). Læreplan i historie fellesfag (HIS01-03). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
<https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/HIS01-03.pdf?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet (2019b). Læreplan i samfunnskunnskap fellesfag vg1/vg2 (SAK01-01). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
<https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/SAK01-01.pdf?lang=nob>
- Uutela, M. (2020). 'The End of Finlandization'. Finland's Foreign Policy in the Eyes of the Two German States 1985-1990. *The International History Review*, 42(2), 410-423.
<https://doi.org/10.1080/07075332.2019.1577286>

- Vares, V. (2021). An Honourable U-Turn? Finland and New Europe after the End of the First World War. *TalTech Journal of European Studies*, 11(1), 20-40.
<https://doi.org/10.2478/bjes-2021-0003>
- Veisten, E. B. (2022). *Norsk sikkerhetspolitikk og Atlanterhavspakten: Muliggjort av stormakter, iverksatt av Det norske Arbeiderparti* [Bacheloroppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Vihavainen, T. (2010). Ryssland i Finlands historia: Några särdrag som påverkar nutiden. *Nordisk Østforum*, 24(2), 185-197.
<https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1891-1773-2010-02-06>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. McGraw-Hill.
- Waltz, K. N. (2001). *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. Columbia University Press. (Opprinnelig utgitt 1959).

